

Anulu IV.

Nro 19 si 20.

Fói'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

10 si 25 Octobre 1886.

Cuprinsulu:

Cazaniele in baseric'a nóstra. — Procesiunea Spiritului Santu dupa invetiaturile
sinagoei jidovesci. — Esercitiu spirituali III si IV. — Ceva relative la ame-
liorarea starei preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti. — Una apología
romanésca a basericeii catolice. — Liturgicae res. — Revist'a basericésca.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1886.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Cazaniiele in baseric'a nóstra.

Candu Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu a tramisu pre Apostolii sei, c se latisca religiunea sa in totu pamentulu, atunci li a disu cuvintele acele in veci memorabile: „*mergundu invetiati tte poporele botezndui in numele tatalui si alu fiului si alu spiritului santu, invetiandui se pazsca tte, câte amu demandatu voue*“. Cuvintele acste de atunci si pana astdi si pana la capetulu lumei au formatu si voru formă bas'a religiunei crestine, dupa care predic'a in baserica are se fia totu de a un'a lucrulu celu mai principalu. ra predic'a acést'a st in propunerea adeveturiloru de credintia si de morala de catra membrii basericeii propunetorie, c astu-feliu credintiosii se fia totu de a un'a de ajunsu instruati in religiunea cea descoperita de Domnedieu. Si nice c pte fi altu-mintrule. Baseric'a dispune de mai multe midiloce, prin cari procura dela Domnedieu grati'a pentru membrii sei, c astu-feliu acestia se se pta pregat precum se cuvine pentru viéti'a cea eterna. Din care cauza baseric'a si poftesce, c credintiosii se folosesc tte midilcele aceste, prectu numai li este cu potintia. Folosirea acést'a inse este absolutu cu nepotintia, deca credintiosii nu voru fi instruati precum se cuvine, despre natur'a si scopulu midiloceloru acestor'a. ra instructiunea nu pte se o faca altulu dectu baseric'a propunetoria, si inca in prim'a linia prin predica. Afora de ace'a religiunea crestina este un'a religiune descoperita, va se dica un'a religiune, la a carei cunoscintia nice un'a fientia creata, numai de sine, nu pte se ajunga. De unde urméza de sine, c dupa ce odata Domnedieu o a adusu in lume si o a concrediutu basericeii sale, toti menii numai dela baserica potu se o invetie. Religiunea naturala este multu mai simpla, dectu religiunea descoperita de Domnedieu; la cunoscinti'a ei, vorbindu in generalu, pte omulu se ajunga si fora de nice unu ajutoriu dela Domnedieu. Si totusi cti ómeni nu suntu in lume, cari fora de instructiune din partea altor'a nu potu se ajunga nice baremu la cunoscintiele cele mai rudimentarie ale religiunei acesteia. Cu ctu mai vertosu are dara instructiunea valore, candu este vorb'a despre religiunea descoperita?

Acést'a a fostu caus'a, de Apostolii au pusu asia mare pondu pre predica si instructiune, ctu condusi de Spiritulu Santu au alesu siepte diaconi pentru serviciile basericesci mai inferire, numai că eli se nu fia prea distrasi dela oficiulu prediceii. Acést'a a fostu caus'a, de chiaru si vasulu celu alesu, Santulu Paulu a dechiaratu apriatu, c chiamarea lui că Apostolu in prim'a linia este, că se predice si nu se boteze, si numai că prin trcatu a indeplinitu cerendu necesitatea si alte functiuni sacre. Acést'a a fostu cauza, pentru

care a disu: „*vai mie, de nu voi predicá*“. Acést'a a fostu caus'a, de cându erá in închisóre in Rom'a, nu se tanguieá de locu pentru ace'a, cá nu póte indepliní alte functiuni sacre inferiøre, ci pentru ace'a, cá nu poteá predicá, din care cauza in prinsórea antaia din Rom'a cu bucuria spune, cá desi elu a fostu legatu, totusi cuventulu nu ia fostu legatu, căce si in închisóre poteá se predice. Acést'a a fostu caus'a, de crestinii celi de antaiu, chiaru si in tempulu persecutiuniloru celoru mai craucene, cându numai prin locurile cele mai ascunse se poteáu aduná la cultulu divin, totusi incepeáu cultulu acest'a prin ace'a, cá se cetieá in aintea tuturoru câte o bucata din sant'a Scriptura, pre carea apoi episcopulu o esplicá poporului. De aci a remasu datin'a pana in dfu'a de astádi in ambele baserici si a resaritului si a apusului, de in partea prima a liturgiei se cetesce câte o bucata din Sant'a Scriptura numita Apostolu si Evangelia. Ma inca mai multu! Si la alte servitie divine de mái pucina valóre, decâtu cum este Sant'a Liturgia, deca acele din óre-care causá suntu solemne, atunci si in decursulu loru se cetesce ceva din Sant'a Scriptura, care servesce de predica pentru credintiosi. Asia se intempla pentru esemplu la manecatele de Dominec'a si de serbatori, la inseratele unoru dile mari, la immormentári, la ungerea depre urma, cununía, santirea apei si la altele. Acést'a a fostu caus'a, de in baseric'a apusului pana in diu'a de astádi predic'a forméza un'a parte esentiala a cultului divin, asia cátu ea a pusu totu-de-a-un'a celu mai mare pondu pre ace'a, cá clerulu se se crésca cu un'a cultura religiósá cátu se póte mai frumósá, cá astu-feliu la tempulu seu se fia in stare a instruí poporulu siesi incredintiátu.

Cu totulu altu-mintrule inse a statu lucrulu in baseric'a resaritului. Aci pana la desbinarea cea fatala alui Fotiu inca s'a pusu forte mare pondu pre ace'a, cá clerulu prin predica se instrueze pre poporu cu tóta ocasiunea in lucrurile de religiune. Dupa fatal'a desbinare inse baseric'a resaritului a decadiutu totu din ce in ce mai tare pre tóte terenurile. Cu deosebire clerulu in privinti'a culturala a decadiutu asia de tare, cátu prin unele locuri mai cu nemicu nu se deosebieá de poporulu, pre care aveá se-lu conduca, ma nu erá capace nice a indepliní functiunile liturgice asia, precum se cuvine, ci tóta indeplinirea acést'a costá numai din unu mecanismu fora viétia. De aci de sine a urmatu, cá clerulu nu mai erá in stare de locu se instrueze poporulu prin predicii lucrate dupa legile loru. Si acést'a de dupa gradulu de cultura de atunci a clerului nice nu o poteá asteptá nimene. Cá inse totusi poporulu se nu remana absolutu fora de nice un'a instructiune, s'au aflatu unii barbati cu ceva eruditiune, cari au compusu anumite cárti de predici, nu inse cu scopulu acél'a, cá pre aceste clerulu se le folosésca cá pre nescari ajutórie in compunerea prediciloru, precum se intemplá in baseric'a apusana, căce clerulu erá pre un'a trépta de cultura atátu de inferióra, cátu nice de asia ceva nu erá capace. Ci au compusu cártile aceste cu scopulu, cá clerulu se le cetésca baremu inaintea poporului in Domineci si in serbatorile cele mai

alese. Si asia s'a si intemplatu tempu indelungatu in baseric'a resaritului, si asia se intempla si astâdi prin cele mai multe locuri. Cându vine tempulu prediceii, atunci preotulu ia in mâna un'a carte de predici de aceste, si o cetesce mai bine seau mai reu, cum o pôte in aintea poporului.

Romanii inse au fostu celi mai nefericiti intre tôte popórele, ce au cadiutu in desbinarea cea fatala. Au fostu mai nefericiti, pentru-câ loru la alte doreri, li s'a mai adausu prin vitregimea temporiloru si dorerea ace'a de a folosi un'a limba straina de limba rituala in baserica, in urm'a careia Romanii tempu indelungatu nu au avutu in baseric'a loru nice baremu un'a singura carte de predici ori câtu de primitiva scrisa in limb'a loru, din carea se pôta fi instruatu poporul. Eráu cârti de aceste destule scrise in limb'a greca si in limb'a slavica, inse tempu indelungatu nice un'a din ele nu s'a tradusu pre limb'a romana. Ma este tare probabilu, câ in modu mechanicu, poporului nostru i se cetieáu si predicile aceste in limb'a slavica, desi nu intielegeá absolutu nemicu din ele. Inse totusi i se cetieáu, pentru-câ ne-intielegându-le nice clerulu, le considerá câ pre un'a parte a cultului domnediescu, carea nu trebuesce lasata afora. Si apoi deca din tôte cele-lalte rogatiuni si cântári nu intielegeá nemic'a, nu este nice un'a mirare, câ nu si faceá multu din ace'a, câ din predica inca nu intielegeá nemicu.

Lucrulu acest'a a duratu mai multi seculi. De abié in seculii mai de din cóce in Români'a si in Moldov'a unii principii si barbati basericesci mai literati, éra in Transilvani'a principii calvinesci au inceputu a traduce pre limb'a remânésca unele cârti de predici parte de pre limb'a greca, parte de pre limb'a slavica pre limb'a românésca, cu scopulu, câ acele se se cetésca poporului românescu in baserica. Cârtile aceste de predici vinu in ainte sub numele de cazanii. Cazaniele tiparite in Români'a si Moldov'a contienu in sine toti erorii basericeii celei desbinate a resaritului, pre-cându cele tiparite in Transilvani'a sub auspiciile mai cu séma ale principiloru calvinesci pre langa erorile aceste mai contienu si tare multi erori dogmatici si morali de ai calviniloru. Acest'a pentru-câ principii calvinesci ai Ardealului nu s'au ingrigitu de traducerea si edarea cazanieloru acestor'a din iubire curata câtra Români, ei singuru numai din motivulu, câ pre calea acést'a mai usioru se-i pôta calvini. Din care cauza la intetirea loru s'au si virttu in cazaniele aceste mai tôte credintiele cele false ale calviniloru, câ astu-feliu pre incetulu si pre nesentíte se se sbée calvinismulu in sufletulu poporului românescu.

De atunci si pana in diu'a de astâdi cazaniele aceste s'au folositu tare multu in basericile românesci mai cu séma din Ardealu. In Domineci si in serbatori dupa sânt'a Liturgía cetieá poporului din ele preotulu, deca aveá voia; deca nu, atunci se intemplá tare desu, câ o dá cantorelui, care cetieá din ea, cum poteá, de multe ori in unu modu tare ridiculu, adaugundu si schimbandu dupa placu si dupa captu.

In baseric'a noastră unita inse, decandu au începutu a fi preoti mai cualificati in studiele teologice, de atunci au începutu a cam est si cazaniele din usu. Ma inca din secululu trecut s'au aflatu barbati eruditi, cari au compusu cărți de predici dupa norm'a apusaniloru, pre cari de-o-parte preoti mai inteligenti se le póta folosi cá ajutorie in compunerea prediciloru, éra de alta parte celi mai pucinu inteligenti si cu mai pucina scientia se le cetésca poporului, cum se cetieáu mai in ainte cazaniele. Ma in secululu nostru atari opuri de predici s'au datu forte multe, asia câtu potemu se dícemu, cá literatur'a noastră basericésca in nice unu ramu nu este asia avuta cá in ramulu prediciloru. Astu-feliu potemu díce, cumcà astádi preotimea noastră dispune de midilóce destule in limb'a románésca, cu cari se póte ajutá in compunerea prediciloru. Celi ce cunoscú inse pre langa limb'a románésca inca si alte limbi, acelia dispunu inca de midilóce si mai multe, căce opuri de predici se afla si in alte literaturi de a le popóreloru, a caroru limbi suntu latíte printre Románi.

In ce anachronismu se afla asia dara in dilele nostre preotii aceia, cari si acum mai folosescú inca cazaniele in baserica! Căce abstragundu dela ace'a, cá cazaniele fora deosebire suntu molipsite cu invetiaturi contrarie credintiei nostre, ele suntu afora de ace'a atâtu de primitive, câtu si deca nu in aintea poporului nepricipetoriu, dara la totu casulu in aintea unui omu de cultura se face de risu preotulu acel'a care si astadi mai folosescú cazaniele. Se face de risu, cu atâtu mai vertosu, cá clerulu nostru de astadi nu mai este mai multu pre trépt'a ace'a inferiora de cultura, pre carea a fostu in tempurile, candu s'au tradusu si edatu cazaniele. Astadi chiaru si preotii aceia, cari nu au studiatu teologi'a tempu de patru ani in cursu regulatu, ci numai asia numit'a teologia morala, inca au neasemenatu mai multa cualificatiune teologica cá in tempii trecuti, si astufeliu chiaru nice acestia nu se potú escusá cu cetirea si folosirea cazanielorú.

Se mai adauge la aceste si impregiurarea ace'a, cá si poporulu nostru de astadi este multu mai desvoltatu cá celu de pre tempurile nascerei cazanielorú. Si asia pre dreptulu astépta dela preotii sei ceva invetiatura mai inalta decâtu cum este cea din cazanie. Si deca nu toti, dara la totu casulu celi mai multi din poporulu nostru invetia astadi catechismulu in scólele poporali, care este multu mai pre susu decâtu cum suntu cazaniele in ori si care privintia. Acum ce va díce poporulu nostru de astadi, cându audiendu cazaniele in baserica, inse observa deosebirea in credintia invetiata din catechismu, si între cea din cazania. Superioritatea invetiaturei din catechismu, si inferioritatea celei din cazania? Prin asia ceva autoritatea si vedi'a preotului va pierde de securu forte multu in aintea poporului. Mai adaugemu la aceste si limb'a romanesca cea forte primitiva si scalciaa din cazania facia cu limb'a nostra de astadi, între cari contrastulu este asia de mare, câtu nunumai cazania devine ridiculá, și cu ea la olalta si preotulu, care o cetesce seau lasa se o cetésca in baserica.

Suntu cazaniile unu tristu suveniru din tempurile cele de dorere ale poporului nostru. Din care cauza toti aceia, cari si in tempulu de astăzi nu se potu despartî de ele, ar' face tare bine, deca le ar' considerá numai cá pre nesce relicuie triste ale istoriei culturai nostre, si din motive de instructiune nu le aru mai deschide nice cându. Cu alta ocaziune vomu enumerá si tóte cazaniile edate in tempurile aceste de trista memoria in Ardealu, Români'a si Moldov'a.

Procesiunea Spiritului Santu dupa invetiaturile sinagogei jidovesci.

La multi dintre cetitorii nostrii li se va paré curiosa titul'a articulului de facia. Sinagog'a jidovésca nu voiesce se scía nemic'a de misteriu celu inaltu alu Santei Treimi. Ea nu voiesce se scía nemic'a despre cele trei persone din Domnedieire. Cum pote ea atunci se vorbésca, seau si numai amintésca ceva despre relatiunea cea necuprinsa a acestoru trei persone ale Domnedieirei un'a facia cu cea ialta. Si in specie, cum pote sinagog'a jidovésca se vorbésca despre procesiunea Spiritului Santu dela Tatalu si dela Fiulu, carea si pentru unu crestinu catolicu inca este grea de intielesu?

Cu tóte aceste lucrulu nu este chiaru asia curiosu, cum s'ar paré. Căce cu tóte că Judeii de astăzi suntu atātu de departe de noi si de credinti'a nostra, totusi nu trebue se uitamu, că intre testamentulu nou, care este bas'a mai deaprope a credintiei nostre, si intre testamentulu vechiu, este un'a relatiune forte intima, pre carea Santulu Augustinu tare bine o esprima prin cuvintele: *novum foedus in vetere latet, vetus in novo patet*, ce atāta insemnéza, că intregu testamentulu nou cu tóte invetiaturele lui de credintia si de morala este cuprinsu in testamentulu nou cá in unu simbolu. Modulu inse cum Testamentulu nou este cuprinsu in Testamentulu vechiu, este tare greu de aflatu, căce intréga cuprinderea acést'a este figurata, va se dica credinti'a si morala Testamentului nou nu se cuprinde in Testamentulu vechiu in cuvinte esprese si clare, ci numai in figuri si in simbole. De unde de sine urméza, că aflarea cuprinsului acestuia este unu lucru, ce se tiene de scienti'a teologiei. Nu este de lipsa se-lu cunosca in detaiu unulu fia-care credintiosu, căce se pote mantuí si fora de elu. Inse pentru ace'a scienti'a teologiei nu se pote subduce dela sarcin'a de cercá se cunosca câtu se pote mai bine, mai profundu si mai detaiatu, cum se cuprindu invetiaturi de ale Testamentului nou in simbolele si figurile Testamentului vechiu.

In unu punctu ore care inse teologi'a judaica se unesce cu cea crestina. Anume si teologii judaici au tienutu totu de-a-un'a de unu adeveru nere-
turnabilu, că in Testamentulu vechiu suntu tare multe figuri si simbole, sub cari se cuprindu invetiaturi mai inalte, cá cele ce s'aru vedé la prim'a privire. Adeveratu, că eli nu concedu, că figurile si simbolele aceste s'aru referí la

Testamentul nou. Inse pentru ace'a teologii judaiei totu de-a-un'a au cercatu, cumcã ce invetiaturi se cuprindu sub figurile si simbolele aceste. Deca acumu teologii judaici chiar si nevrendu, prin scrutarile loru au ajunsu la rezultate, prin cari se confirma invetiatur'a crestina, atunci trebue se concedemu, cumcã lucrulu acest'a este de mare momentu pentru noi, cãce in lucruri de controversa nemic'a nu are atãt'a valoare cã testimoniulu si marturisirea inimicului.

Teologii Judaici ai sinagogei nu au voitu se scia nemic'a nice despre Sant'a Treime, nice despre Spiritulu Santu si procesiunea lui dela Tatalu si dela Fiulu. Cu tote aceste, deca eli in esplicarile cele alegorice ale figuriloru si simboleloru Testamentului vechiu au ajunsu la rezultate egali cu invetiatur'a catolica despre procesiunea Spiritului Santu asia precum este ea propusa in Testamentulu nou, atunci trebue se recunoscemu, cã desi noi spre probarea adevverului acestuia avemu destule arguminte din Testamentulu nou, si inca irrefragabili, totusi credinti'a nostra prin un'a proba adusa de nescari inimici cã teologii jidovesci ai sinagogei se confirma inca si mai tare, si tari'a nostra in credintia devine inca si mai puternica.

Un'a atare proba confirmatoria pentru adevverulu de credintia alu procesiunei Spiritului Santu dela Tatalu si dela Fiulu a adusu din teologii sinagogei jidovesci nu de multu unu rabinu tare eruditu trecutu din cea mai curata convingere la credinti'a catolica. Rabinulu acest'a este eruditulu Drach, care dupa conversiune a scrisu unu opu estinsu preste mai multe tomuri despre armoni'a intre baserica si sinagoga intitulatu: „*De l'harmonie entre l'Eglise et la Synagogue*“. In tomulu antaile alu opului acestuia la pagin'a 310 areta rabinulu celu eruditu, cum teologii celi jidovesci au esplicatu unele locuri din Sant'a Scriptura a Testamentului vechiu astufeliu, incatu in ele la prim'a privire vede omulu numai decãtu invetiatur'a catolica despre procesiunea Spiritului Santu dela Tatalu si dela Fiulu. Din esplicarile cele multe ale teologiloru jidovesci, rabinulu nostru aduce numai unele, cari suntu totu odata si cele mai clare si mai pregnante. Din aceste vomu reproduce si noi ver o cãteva.

I.

Primulu locu suntu cuvintele cele celebre din a dou'a lege C. VI v. 4., in care Domnedieu dice: „*asculta Israele: Jehova Domnedieulu nostru, Jehova este unulu!* Teologii Judaici sub aceste trei cuvinte din loculu acest'a, prin cari se designéza Domnedieu, anume prin: **Jehova** din loculu antaiu, prin: **Domnedieulu nostru**, si prin **Jehova** din loculu alu doile, intielegeáu trei persone distincte in Domnedieire, chiaru asia precumu sant'a baserica prin cuvintele Santei Scripturi, prin cari se demanda, cã botezulu se se intemple in numele Tatalui, alu Fiului si alu Spiritului Santu, sub Tatalu, sub Fiulu, si sub Spiritulu Santu intielege trei persone distincte. Rabinulu nostru mai aréta afora de ace'a, cã teologii jidovesci totu astufeliu esplicáu si cuvintele viersului

din urma a psalmului 56 unde se dice: „**Domnedieu se ne binecuvinte, Domnedieulu nostru, Domnedieu se ne binecuvinte**“.

Teologii jidovesi ai Sinagogei la aceste trei persoane din Domnedieire li au datu numirile urmatorie. Anume pre cea de antaiu o au numitu cu cuventulu jidovescu: *En Soph*, pre a dou'a: *Hocma*, si pre a trei'a: *Bina*; *En Soph* inseamnă *eternitate*, *Hocma* *intieptiune*, si *Bina* *prudintia*.

Etimologi'a cuvintelor celor doue de antaiu nu ne intereséza. Mai multu ne intereséza etimologi'a cuventului celui de alu treile *Bina*, candu este vorb'a de procesiunea Spiritului Santú.

Cuventulu *Bina*, este acel'a prin care teologii jidovesi designéza person'a a trei'a din Domnedieire. Radecin'a cuventului acestuia este propusetiunea jidovésca: *bin*, care inseamnă: *intre*. Din impregiurarea acést'a inse urméza, cá person'a a trei'a din Domnedieire are un'a relatiune ore care cu amendoue celelalte persoane, cá un'a ce este intre ele, chiaru asia cum invetia si sant'a baserica despre relatiunea persoanei a trei'a din Domnedieire, care este Spiritulu Santu, facia cu celelalte doue persoane, va se dica a Tatalui si a Fiului.

II.

Un'a carte vechia mistica a Jidoviloru numita: *Zohar*, dupa eruditulu nostru rabinu explica in modulu urmatoriu cuvintele de mai susu din a dou'a lege. Dupa cartea acést'a persona a trei'a din Domnedieire se are catra celelalte doue, cá ramurile arborelui catra radacina, va se dica cele doue persoane de antaiu suntu radecin'a, din care emanéza person'a a trei'a. Lucrulu acest'a in termini catolici se esprima: Tatalu si Fiulu suntu principiulu Spiritului Santu.

III.

Dupa rabinulu nostru teologii jidovesi ai sinagogei explicáu si cuventulu Jehova in unu atare sensu, in câtu in explicarea acést'a numai decâtu cunosce omulu invetiatur'a catolica despre cele trei persoane din Domnedieire si despre relatiunea loru imprumutata.

Cuventulu ebraicu: *Jehova*, in limb'a jidovésca se scrie cu patru litere, antai'a este *i* (*Jod*), a dou'a este *h* (*He*), a trei'a este *v* (*Vaf*) si a patr'a érași *h* (*He*). Teologii sinagogei invetiáu, cá litera cea de antaiu adecâ: *i* designéza person'a cea de antaiu din Domnedieire, seau principiulu din care emanéza a dou'a si a trei'a. Astufeliu invetia si baserica catolica, cumcâ prim'a persona din Domnedieire adecâ: Tatalu este principiulu de nascere alu Fiului, si de procesiune alu Spiritului Santu. Liter'a a dou'a din cuventulu Jehova, adecâ *h* (*He*) teologii sinagogei o consideráu cá pre un'a, prin carea se designá person'a a dou'a din Domnedieire, pre carea o numiéáu: mama, deora-ce laolalta cu cea de antaiu dà nascere celei de a trei'a. Teologi'a catolica esprima lucrulu acest'a prin ace'a, cá invetia, cumcâ Spiritulu Santu purcede dela Tatalu si dela Fiulu. Prin liter'a a trei'a *v* (*Vaf*)

invetiáu teologii sinagogeii, cá se designeza person'a a trei'a din Domnedieire, pre carea apriatu o numescu: *ruach* = *spiritu*, si despre carea apriatu invetia, cá purcede dela cea de antaiu si dela cea de a dou'a.

IV.

In cuventulu: *Johova* inse liter'a *h* (*He*) ocure si a dou'a ora, va se dica cá liter'a a patr'a. Despre person'a domnedieésca designata prin *h* acest'a alu doile, teologii sinagogeii invetiáu, cá este totu un'a cu person'a a dou'a designata prin *h* celu de antaiu. Deosebirea jace numai in ace'a, cá prin *h* din loculu alu doile se designéza person'a a dou'a, in câtu ace'a a petrecutu pre pamentu. Cu termini catolici lucrulu acest'a se esprima astufeliu: Fiulu lui Domnedieu, person'a a dou'a din Domnedieire s'a facutu omu „*si cuventulu trupu s'a facutu si a petrecutu intre noi*“.

Rabinulu nostru facutu catolicu finesce cu cuvintele urmatorie: „Astufeliu in tempurile cele vechi, sinagog'a jidovésca si fora voi'a ei invetiá adevverulu catolicu despre Spiritulu Santu: *Qui ex Patre Filioque procedit*, si inca cu multu inainte de ce organulu mai multoru concilie, si in specie alu doile dela Lionu sub Gregoriu X ar' fi definitu credinti'a acést'a spre a inchide gur'a celoru ce contradiceáu procesiunei Spiritului Santu si dela Fiulu.

De securu, cumcà Rabinii si teologii jidovesci ai sinagogeii, candu au facutu atari esplicari, nu au cugetatu la invetiatur'a catolica despre misteriu lu Santei Treimi si alu Procesiunei Spiritului Santu dela Tatalu si dela Fiulu. Acést'a inse nu ne impiedeca a nu poté fi de parere, cá totusi cu voi'a lui Domnedieu au facutu eli esplicarile aceste, cari au atât'a asemenare cu invetiatur'a catolica. Căce nu este casulu acest'a celu de antaiu, candu unu necredintiosu si fora voi'a lui servesce lui Domnedieu de profetu. Caiafa inca a fostu necredintiosu, si totusi si fora voi'a lui a profetitu, candu a disu cuvintele acele memorabile, despre Domnulu Christosu, pre care betranii si carturarii voieáu se-lu omore: *mai bine este se mora unulu, decâtu totu poporulu se péra*. Si Santulu Joanu Evangelistulu adauge apriatu, cá cuvintele aceste, i au fostu inspirate de Domnedieu, desi era necredintiosu. Nu vomu dice nice decum, cá si teologii sinagogeii au fostu inspirati ca Caiafa. Inse pentru ace'a esplicarile loru, cari au atât'a asemenare cu credinti'a nostra, nu suntu fora de nice o valere. Celu pucinu din ele invetiamu a cunosce, câtu suntu de nepetrune cãlile lui Domnedieu. Potu inse esplicarile aceste ale teologiloru sinagogeii se aiba valere forte mare pentru Jidovii celi ce cërca adevverulu si cu inima curata voiescu se se intorca la Domnedieu, care i a parasitu pentru obstinatiunea loru. Pentru atari Jidovi probele scose din cartile si carturarii loru au valere multu mai mare cá pentru noi.

Dupa „*Revue de l'Eglise grecque unie*“.

Esercitiu spirituali

(de Dr. Victoru Szmigelski ținute în Blosiu la Pascale anului 1886).

III.

Motto: »Si a mersu, de s'a lipitu lenga unu locuitoriu
»dintru acea țiera«. Luc. 15, 15.

„Audaces fortuna juvat“ e unulu ditre proverbiele acelea, pre cari le face mai desu de mintiuna viat'ă omenésca. Inse nicairea nu e mai mintiuosulu proverbiulu acest'ă, că acolo, unde e vorba de sortea, carea-lu astepta pre omu dupa morte. Aci ar' trebui, se sune proverbiulu acest'ă cu totolu altu cum, si anume: „Humiles et timoratos Deus juvat“.

L'amu vediutu pre eroulu parabolei nostre ajungundu pana acolo, unde trebuiă se se decida séu pentru cutezare séu pentru umilintia. Si elu e atâtu de nefericitu, de preferesce umilintiei cutezarea. Incercarile si luptele lui de a se scote din lips'a adanca radimendu-se numai pre poterile sale, 'i pregatescu calea la unu locu si mai infricosiatu, adeca la loculu acel'ă, unde 'lu apuca valurile turbate, si-lu arunca in o adancime si mai grozava. Cercarea acést'ă dupa ajutoriu, ce o face ratacitulu, o descrie asemenarea cu pucine cuvinte.

Unde e vre unu omu lipsitu si parasitu, care ar' abdice de sine, in ainte de ce ar' fi cautatu in giurulu seu dupa mangaiare si scapare? Si fiulu celu ratacitu caută in giurulu seu. Dupa ce a ajunsu densulu pana la acelu locu, in care vede, că lips'a sa e deplina, si dupa ce afla, că elu stă fara sfatu si fara ajutoriu in o țiera straina, in carea-lu urmaresce fometea pretotindenea cu privirea s'a ghiaciosa, trebuie se faca elu pre urma, ce n'a mai facutu pana aci, trebuie se incépa a-si bate capulu si a cercă dupa căi, pre cari se-si póta continuă viat'ă trista si desbracata de totu farmeculu. Si ce incepe acum ratacitu? „Elu a mersu“, a mersu dar' si mai departe, s'a departatu si mai tare de cas'a parintiésca. Elu se poteă reintorce la parintele seu, si acolo poteă află iertare si ajutoriu, déca se reintorceă cu inima infranta si umilita. Acést'ă o poteă face, căci sciă, că iubirea parintiésca e nesecata. Inse sumet'ă si inganfarea lui nu-lu lasa, se se arunce in braciile tatalui seu, pre care 'la fostu parasitu cu atat'ă dispretiu si egoismu in inima si pre budie. Nu, acést'ă nu o pôte face! „Elu a mersu“, a mersu dar' si mai departe dela cas'a parintiésca. Si ore unde a mersu? Cu o saritura cutezatoria a voitu, se tréca preste prapast'ă mortii. Elu s'a decisu, se traiésca asia, că si cum mortea ar' pune capetu viatiei. Elu a mersu la unu strainu, care nu nutresce nice macaru o schintea de iubire pentru densulu. A mersu la unu locuitoriu din țier'ă ace'ă, se arunca la petiorele lui, astépta numai dela densulu ajutoriu si scapare si e gat'ă a primí in schimbu pentru ea ori ce conditiune. „Elu a mersu, de s'a lipitu langa unu locuitoriu dintru acea țiera“. O ce țiera pust'ă, ce locuitoriu ingrozitoriu, ce sclav'ă misera! O țiera, care nu se determina prin graduri, ci numai prin departarea ei dela cas'a parintiésca, si in care chiaru pentru ace'ă domnesce fomete. Unu locuitoriu, care nu e numai acasa

in tíer'a acést'a, ci e fruntasu intr'ens'a si are aci in tíer'a acést'a bantuita de fomete turme mari, inse nu de merinos, ci de porci. Unu tineru de origine nobila, unu tineru plinu de darurile cele mai frumoase ale naturei si chiamatu la lucruri maretie, dar' dediositu in aintea unui despotu fara inima, cá si candu nu i-ar' mai fi remasu alta scapare.

Dar' asemenarea ni spune si ce a castigatu ratacitulu cu alegerea acést'a, si cum l'a scutitu domnulu lui celu nou. Se vede, cá acest'a n'a aflatu nice unu lucru potrivit pentru densulu. Nice nu si-a prea datu tinerulu des-tramatu silintia, cá se invetie ceva, ce i-ar' fi potutu prinde bine in tempu de lipsa. Domnulu acest'a nu se uita la frumseti'a tinerului, nice la vapsél'a lui de cultura. Elu tractéza cu densulu cá si cu unu vagabundu. Fara de nice o considerare 'lu tramite afara la un'a din maieristele sale, cá acolo se pazésca porcii. Intr'adeveru nobila ocupatiune pentru unu tineru, pre care l'amu vediutu mai inainte notandu in stralucire. Si ce provisiune capeta ore pentru unu oficiu atatu de frumosu? Pre langa unu viptu, care nu-i ajunge nice pentru traiu nice pentru morte, ajunge in positiunea de a invidia ciurd'a sa necurata pentru nutretiulu, ce i-lu aruncau alti servitori. „Si doriá, se-si sature pantecele seu de radecinele, cari le maneau porcii, si nime nu-i dá lui“.

Pentru cá se potemu delaturá velulu acest'a posomoritu de pre ade-verurile, cari se ascundu sub elu, se vedemu in ainte de tote, cine pote fi binevoitoriulu celu mai nou alu ratacitului. In ainte de tote trebue, se scimu, cá locuitoriulu acest'a nu e omu, căci noi „nu avemu aici locuintia statornica, ci cea venitoria e, care o cautamu“. Éra domnulu, despre care vorbesce parabol'a, se vede, cá si-a aflatu in tíer'a, in carea se afla, patri'a sa pentru totu de un'a. Elu nu e strainu intr'ens'a cá si fiulu celu ratacitu, ci e aci cu totulu a casa. Chiaru nice sbiciulu acel'a care sierpuesce de asupr'a fia carui omu, nu-lu póte alungá dintr'ens'a. Elu nu se teme de morte. Cine póte fi monstrulu acest'a, care e a casa chiaru in tíer'a instrainarei de Domnedieu, in tíer'a mintiunei, a intunerecului si urei, si carui'a nu i-a trecutu si nice nu-i va trece nice candu prin minte, se dorésca a ajunge in tíer'a adeverului, a luminei si iubirei séu a se reintorce chiaru in cas'a parintelui seu si alu fiului celui ratacitu? E unu esilatu, carele insu-si s'a alungatu dela isvorulu luminei, cá se-si aiba si elu asemenea lui Domnedieu domní'a s'a, fia ace'a ori catu de trista. E o fiintia lipsita de fericire si de pace, carea abusandu de libertatea sa s'a instrainatu de Domnedieu, a negatu firea s'a creata si a rostitu cuvintele cumplite: „Nu voiu se servescu“! Inchiegatu in in mintiuna, isolatu de patri'a luminei, debilu in privinti'a firei, giganticu in dâc'a vointiei, petrece acum, dupa ce s'a lasatu a fi rapitu de reutatea vointiei, petrece in tíer'a acést'a pustia si bantuita de fomete si domnesce preste ea. O, acumu 'lu sciu, desi nu-lu vediu. Numele lui e celu reu, inimiculu, si despre elu 'mi spune Domnedieu, cá n'a statu intru adeveru, pentru cá nu este adeveru intr'ensulu, cá elu dela inceputu si-a datu silinti'a de a-si castigá pre

omeni prin ademenire si insielatiune de soci ai reutatii sale si de a intemeiá imparatí'a peccatului aci pre pamentu.

Si asia aflamu pre eroulu nostru intre impregiurari forte triste. Deca intrebamu pre fratele seu, care a remasu in cas'a parintiésca, cum se afla, elu ni raspunde: „Celu ce locuiesce in ajutoriulu celui preainaltu, intru acoperementulu Domnedieului ceriului se va salasiluí. Dfice-va Domnului: Spriginiatoriulu meu esti, scaparea mea, Domnedieulu meu, si voiu sperá intru densulu. Cà elu te va mantuí din curs'a venatoriului si de cuventulu turburatoriu. Cu spatele sale va umbrí tie si sub aripele lui vei sperá. Cu arma te va incungiuirá adevverulu lui. Nu te vei teme de fric'a de nopte“. Ps. 90. De securitatea si bucuri'a acést'a a sufletului e lipsitu fiulu celu ratacitu. Elu o cauta si nu o afla. Nu o afla, pentru cà si elu e unu spiritu instrainatu de Domnedieu si pentru ace'a stá chiaru si fara de scirea s'a in legatura cu spiritele cele cadiute. „Elu a mersu de s'a lipitu langa unu locuitoriu din acea tíera“. Cáci fia care individuu, fia care aplecare patimasia, carei'a i-se predá si i-se supune omulu cu tota vointi'a s'a, nu e pentru densulu altu ceva decatu unu idolu, si ori unde predomnesce nisuinti'a acést'a egoistica, acolo s'a si manifestatu deja in modulu celu mai chiaru viati'a paganésca. Si apoi se ni aducemu a minte de cuvintele apostolului: „Scimu, cà idolulu nimic'a nu este in lume. Ci pentru cà cele ce jertfescu paganii, draciloru jertfescu“. Cor. 8, 10. 20.

Si asia nu mai suntu pentru noi enigmatice nice cuvintele: „L'a tramisu pre elu la satulu seu, se pasca porcii“. Se nu ne retiena sentiulu esteticu in propusulu de a priví la lucrulu, ce-lu implinesce tinerulu ratacitu. Bestiele, pre cari trebue se le padiésca si se le duca la pasiune, 'su cele mai apatice dintre pachiderme si dintre tote animalele sugatorie. Viati'a loru intrega si-o petrecu rimandu, tavalindu-se in noroiu si mancandu fara curmare. Nasulu loru cauta pururea dupa mancare pre pamentu, si cerbicea loru e formata asia, cá ele se nu-si pota ridicá capulu. O turma de animale de acestea mana pastoriu la pasiune. Dar' 'i si dau de lucru, cáci ele alérga in tote partile, se tavalescu prin tote mocirlele si pentru lumea ast'a nu le-ar' poté tiené in ordine. Asia 'i merge fiului ratacitu cu patimele si poftele sale selbatice si nedumerite. Acestea nu sciú, ce e a priví catra ceriu, nu cunoscú nice o lege morala. In ruptulu capului si fara de nice o ordine alérga ele la potolirea momentana. Si totusi ar' trebui, cá omulu, nemoritoriulu si sublimulu omu se le infreneze si se le injuge cu poterca spiritului. O, si lui i-su menite cuvintele, cari le-a indreptatu Domnedieu catra Cainu: „Patim'a t'a e sub tine, si tu se domnesci preste ea“.

Elu inse nu asculta de vocea parintiesca, ci se face pastoriulu animaleloru celoru mai spurcate, cari le insira s. Paulu dficundu: „I-a datu pre ei Domnedieu intru minte nepreceptuta a face cele ce nu se cade; plini a fí de tota nedreptatea, de curvía, de violenía, de lacomía, de reutate, plini de pisma, de

ucidere, de sfada, de insielatiune, de naravuri rele, sioptitori a fi, graitori de reu, uritori de Domnedieu, ocaritori, maretii, trufasi, aflatori de rele, de parinti neascultatori, fara de minte, neimpacatosi, fara de iubire, netienetori de jurementu, neindurati". (Rom. 1, 18 urr.)

Ce turma numerosa, ce bestie selbatice! pre cari le duce la pasiune fiulu celu ratacitu, séu mai bine disu cari 'lu alunga pre elu prin pustia si-lu amutia, pana ce-lu selbatecescu intr'o mesura, care-lu dediosesce chiaru si sub animalu, pana ce facu dintr'ensulu unu monstru. Ce-su omenii cei fara de lege altu ceva, decatu fiere indiestrate cu istetimea omului? Ursii si tigrii 'su cu multu mai inocenti decatu fierele acestea, cari 'si au locasiulu intre omeni si tortureza lumea cu tipu de omu. Fierele, cari 'su fiere de la natura, au unghie si dinti, pentru cá se se apere cu ei, si numai fomea le silesce, se fia crudele, dar' ele totusi nu lapeda nice candu sentiulu iubirei fratiesci si nu vérsa sangele soiului loru propriu. Éra omulu, candu se lasa a fi rapitu de pofte egoistice séu de totu animalice, se face pentru alti omeni lupu si sfasia pre fratele seu. Cu restulu, ce i-a remasu din averea, carea i-s'a datu, cá se fia o asemenare via a bunatatii nemarginite, indeplinesce omulu acest'a faptele cele mai grozave si se face asia vrendu nevrendu sclavulu diavolului, cáci implinesce opulu lui, realiséza ideele lui ací pre pamentu.

Eta dar' acest'a e oficiulu ratacitolui, candu are, se conduca in curtile spurcate ori pre pasiunile veninose ale domnului lumci acestei'a unu ramu alu economiei indreptate in contr'a lui Domnedieu. Si ore ce primesce pentru servitiulu acest'a? Care-i e plat'a? Da, ací se descopere, cá domnulu acest'a, candu graiesce, graiesce mintiuna. Ací se vedesce, cá ore tiene-si cuventulu acelu domnu, in carele ori ce cugetu e negare, ori ce propusu e ura si tradare. Aci se vedesce, cá óre póte-si tiené cuventulu acelu domnu, care s'a aruncatu insu-si in prapasti'a nepotintiei si a-miseriei, din carea nu voiesce, se afle scapare, fiindu cá la scaparea acést'a nu se recere altu ceva, de catu o privire cu parere de reu la acél'a, a carui iubire e nemarginita. Domnulu acest'a are numai o simbria pentru omulu, pre care l'a amagitu, 'lu impinge adeca in coruptiunea, in care jace elu insu-si. Elu se pote asemená cu famosulu talhariu alu mitologiei grecesci, cu talhariulu Procrustes. Cáci si elu e ucigasiu dela inceputu, care pre toti cei ce au ratacitu in regiunea lui, 'i arunca pre patulu doreriloru sale si-i asiedia in culcusiulu seu, si deca a pusu man'a pre ei, 'i tortureza pre cei ce nóta in averi, scurtandu-i prin ace'a, cá li rapesce amagirea, éra pre cei lipsiti 'i intinde fara crutiare cu pofte, cari n'au parte de potolire.

Si asia 'si implinesce si in omu mintiun'a s'a acestu parinte, carele candu graiesce, mintiuna graiesce. Nefericitulu iá asupr'a-si o servitute, a carei miseria e indoita, pentru cá pretiulu vendiarei sale, care-lu sperá, cá-lu va primí, trebue se-lu solvéscá éra elu, si pentru cá pre libertatea s'a venduta nu capeta altu pretiu, fara numai miseri'a sclaviei sale. Asia de tare a

decadiutu nefericitulu, in catu 'si perde tota speranti'a la bunatatile perdute si nu mai e in stare, se poftésca altu ceva, decatu numai nutretiulu miseru, ce-lu mancau porcii, pre cari 'i paziá. „Doriá, se-si sature pantecele seu de radecinele, ce mancau porcii“, dara nici din acestea „nu-i dá nime“. Si cine se-i si dée in o tíera, in carea iubirea e o straina necunoscuta? Ma déca s'ar' luá asemenarea asia, precum suna cuvintele ei, atunci nice nu aveá lipsa, se-i dée cineva, si s'ar' nasce intrebarea, cà tinerulu fiindu pazitoriulu si conducatoriulu turmei, la a carei nutretiu i-s'a dedatu, pentru ce nu si-a luat elu insu-si o parte din radecinele acelea pentru sine? Inse adeverulu, ce-lu acopere asemenarea, a fostu simtitu si de catra paganii cei vechi, càci si la densii s'a imbracatu adeverulu acest'a in mitulu, care descrie torturele lui Tantalulu. Fiulu celu ratacitu duce turm'a ace'a desfrenata si selbatica la pasiune, elu concede porniriloru sale unu campu largu, concede, in catu 'i e cu potintia, totu ce pretindu ele; inse nime nu-i dà lui, sufletulu lui celui nemoritoriu, cá elu se afe saturare in potolirea patimeloru sale. Sufletulu lui are cu totul alte dorintie. In vitiele si placerile lui cele rusinose nu se afla pentru elu nice o indestulare. „Doriá, se-si sature pantecele seu de radecinele, cari le mancau porcii, si nime nu-i dá lui“.

Domnedieulu meu, Tu care tote intru intieptiune le-ai facutu, m'ai facutu si pre mine si numai pentru Tine. Darurile cele multe, cari le-ai revarsatu preste mine, au fostu pentru mine totu atatea semne ale bunatatii si iubirei Tale. Darurile sufletulu meu erau totu atatea aripe, pre cari me poteamu ridicá la Tine. Si eu, numai cá se fi consecuentu in truff'a si sumetf'a mea, am lasatu, se se faca sufletulu meu orbu si surdu. Candu am inceputu a me lipsí, nu m'am reintorsu la Tine, cí mi-am cautatu altu domnedieu, si 'i m'am facutu sclavu. In daru me chiamá legea T'a, care o portu scrisa in inim'a mea, in daru me chiamau promisiunile si amenintiarile Tale parintiesci. Mi-am aflatu unu idolu si pre Tine nu mai voiam, se Te cunosc. Idolulu acest'a me imbetá cu placeri, cá se nu-mi mai aducu a minte de Tine. Si mie 'mi placeau, si nu-mi mai aduceam a minte de Tine. Domnedielu meu, catu de mare este indelunga rabdarea T'a! Domnedieulu meu, 'mi aducu a minte de ratacirea mea si inca mai traiescu! Tu me poteai face victim'a pedepsei eterne, càci aveai totu dreptulu. Ceriulu si pamentulu ar' fi privitu cu aplausu la caderea mea. Dar' Tu nu o facusi, o Domnedielu meu, Tu nu o facusi, pentru cà esti preabunu si iubirea T'a nu are margini, si nu voiesci mortea pecatosulu, cí se se intorca si se fia viu. Dar' éta acum voiu, se me intorcu. Nu me lasá Domne Domnedieulu meu, nu Te departá dela mine. Iá a minte spre ajutoriulu meu, Domne alu mantuirei mele. Aminu.

Esercitiu spirituali

(de Dr. Victoru Szmigelski tinue in Blasiu la Pascile anului 1886).

IV.

Motto: »Scolá me voiú, si me voiú duce la tatalu
»meu«. Luc. 15, 18.

Lui Voltaire, celui mai faimosu dintre toti batjocuritorii, cari s'au opusu religiunei lui Christosu si au combatut'o cu reutate adeveratu demonica, i-a trecutú odata prin minte, se produca si elu unu opu piu. Si-a propusu adeca, se imbrace psalmulu „Indura-te spre mine“ in versurile acelea frumose, cari le sciá face cu maiestria atatu de minunata. La inceputu mergeá lucrulu de minune, versurile curgeau, cadentiele se nimeriau de voia buna, si elu incepeá deja a se bucurá de faim'a ce o va respandí in lumea intréga acestu opu piu subscrisu cu numele lui, si de scirea, carea va alarmá lumea, cá si Voltaire a ajunsu intre profeti. Dar' candu ajunge la cuvintele „Inima curata zidesce intru mine, Domnedieule, si spiritulu dreptu inoiese intru cele din laintru ale mele“, i-se opune o stanca, de care aveá, se se franga superbi'a si inganfarea lui. Admonitiunea cumplita, ce o aflá elu in cuvintele acestea, 'i slabi man'a, cáci 'lu siliá, se arunce o privire in lumea, ce o portá si elu cá ori care omu in laintrulu seu. Facú inca o incercare de a traduce si stichulu acest'a, dar' o recéla de ghiacia treceá prin osele lui, man'a lui nu mai poteá tienie pón'a, carea o folosise atatu de desu spre blasfemia si uritiune. Elu se lasá cá lesinatu pre scaunu — si a dese ori a comunicatu amiciloru sei intimi, cá nice o data nu-si poteá aduce a minte de intemplanca acést'a, fara cá se-lu cuprindia spaima.

Pre elu l'a inspaimentatu chiaru si numai o privire, ce a trebuit, se o arunce in lumea din laintrulu seu. Si totusi nu e nice chiaru calatori'a pana in lumea ace'a asia de grea. O pote face ori cine in fia care momentu. Adeveratu, cá pórt'a acestei lumi e deschisa numai pentru unu singuru omu, inse chiaru pentru acel'a, pre care-lu intereséza mai tare descoperirea acestei lumi. „Cá cine scie din ómeni ale omului, fara numai spiritulu omului, carele este intr'ensulu“. Prea. desu vedemu inse, cá omulu cutriera cu facultatile sale sufetesci lumea esterna crucisii si curmedisii cautandu intr'ens'a dupa fericire pana atuncia, candu incepe lumea acést'a esterna a se intorce in contr'a lui cá inimicu. Elu atuncia e silitu a se retrage in internulu seu. In starea ace'a, in care l'a dusu departarea dela parintele lui, l'amu vediutu si pre fiulu celu ratacitu, dupa ce l'amu petrecutu pre cáile lui cele ratacite. L'amu vediutu, cum a pornitu totu mai multu dupa poterile, cari domnescu asupr'a simtiriloru, si cum s'a injugatu sufletulu lui cá sclavu in aintea carului triumfalu alu naturei, l'amu vediutu, cum 'lu maná sbiciulu impletitu din stremurii orbi ai naturei, si cum mergeá totu mai de parte si totu mai la vale, pana ce a ajunsu in sclavi'a cea mai misera a pecatului si a diavolului.

Dar' unde 'si va terminá elu alergarea acést'a nebunatică? Oprí se va óre de o data sufletulu la marginea prapastiei asemenea unui calu spariatu? Séu dóra se decide sufletulu însu-si de o data din voia libera, se se trezescă din ametiél'a sa, se cugete cu de-adínsulu asupr'a starei sale seriose si se incépa a porní pre alta cale? De abia ni istorist asemenarea, că raticitulu priviá cu lacomiá la radecinele, cari le maneau porcii. Atatu de cufundatu erá densulu in placerile dure si rafinate ale simtiriloru, in catu se pareá, că la lucruri mai inalte nice cugetá nu mai pote. Si éta de o data audimu, că elu si-a venit in ori si si-a adusu a minte desi nu de tatalu seu, totusi celu pucinu de cas'a parintiésca. De unde, dela cine a purcesu ore motivulu, care a produsu schimbarea si intorcerea acést'a? Motivulu acést'a se nu fia ore altu ceva, decatu lips'a fisica, carea trezesce sufletulu din ametiél'a lui?

Adeveratu, că aducerea a minte de cas'a parintiésca nu s'a potutu sterge cu totulu din sufletulu lui. De aru fi trecutu diece ori doue dieci de ani, de candu a luat lumea in capu, totusi i-a remasu neuitata fericirea, ce a gustat'o cá copilul in cas'a parintiesca. Si cu catu e mai amara si mai rusinosa miseri'a, in care s'a cufundatu, cu atatu mai stralucite voru fi tipurile fericirii de odiniora, cari trecu acum pre din aintea ochiloru lui sufletesci. Acolo in patri'a dulce erá elu fiulu celu iubitul, erá alu doilea dispunetoriu in casa. Acolo 'lu cupriudeau comoditate, ordine si linisce. Elu amblá acolo imbracatu in vestmintele cele mai stralucite, si inea si mai stralucitu erá vestmentulu lui de onore si nobletia sufletésca. Acum, candu in sdrentiele, cari 'i acopere trupulu slabitu, vede numai reoglundirea debila a destramarei interne si a lipsei semtiului de onore, trebue se-si aduca a minte de argatii si dilerii de a casa, pre cari mai in ainte de abia 'i luá in considerare chiaru si atuncia, candu 'i prestau serviciile cele mai mari. Acumu afla, că si sórtea acestoru servitori pote fi dorita. „Éra venindu-si intru sine a disu: Cati argati ai tatane meu se satura de pane, éra eu pieru de fóme“.

Schimbarea acést'a se pare deci a fi fórté chiara si firesca. Si totusi nu e asia. Séu dóra esista unu instinctu naturalu, care retiene sufletulu omului dala perirea, de care s'a apropiatu asia de tare? Séu dóra parasescé sufletulu, candu 'i place, cararea ace'a, pre care a inaintatu asia de departé si asia de afundu? O, se nu ne amagimu, iubitoru, cu poterea vointiei nostre, pentru că totu de un'a remanu adeverate cuvintele Mantuitorului: „Nimene nu póte vení la mine, de nu-lu va trage pre elu Tatalu“. (Jo. 6, 44.) Si cu catu se va fi aruncatu mai afundu fiulu celu raticitu, cu atát'a mai tiepisia va fi calea, ce duce la viatia, si cui i-ar' si trece prin minte intre impregiurarile raticitului a cugetá la ea? Si raticitulu totusi cugeta la ea. Care va fi dar' radi'a, carea rumpe negur'a amettoria si chiama consciinti'a amettita la ordine? Nu purcede inceputulu intorcerei de airea, decatu dela parintele, care nu-si uita de fiulu seu. Omulu aude in laintrulu seu cuvintele gratiei divine: „Scola-te, celu ce dormi, si inviéza din morti, si Christosu te va luminá“.

Cuvintele acestea afla resunetu in inim'a omului si-lu silescu, se intre in lumea din laintrulu seu, se considere, că déca nu se reintorce acum depre cararea ratacirei, ajunge acolo, de unde nu mai este reintorcere. Elu 'si face propusulu: „Scolá me voiú si me voiú duce la tatalu meu“.

„Scolá me voiú si me voiú duce la tatalu meu“. Pre urma totusi 'i e ratacitulu greu a se inpotrivi boldului. Poterea consciintiei si a adeverului, care a despretiuit'o atatu de desu, 'lu impresura ácum cá nice o data cu fortia reculésa si reinnoita prin grati'a divina. Ferice de acelu fiu ratacitu, carele in astu-feliu de mominte se decide a se duce la tatalu seu!

Dar' éta s'a decisu, si de abia acum intielege pre deplinu, că elu e departe de tatalu seu, si ce s'a facutu dintr'ensulu in departarea acést'a. Elu vede, că nu stá dreptu, ci jace, vede, că pre elu l'a trantitu la pamentu betf'a placeriloru egoistice si sensuale, si acolo 'lu tiene incatusiatu o potere necurata. Elu trebuie dar', se se ridice si se-si reculéga poterile sufletesci, mai in ainte de ce s'ar' poté duce la tatalu seu.

Si acum, candu voiesce, se se scole, trebuie se intieléga pre deplinu si marimea miseriei, in care a jacutu pana aci. Acum vede, că elu in dác'a s'a nu si-a ridicatu privirea la ceriu, pana candu nu s'a facutu pazitoriulu unei turme, carea 'lu tavalesce prin noroiu. Cum va cutezá acum, se apara in aintea tatalui seu in o decadintia si coruptiune atatu de rusinosa? N'a desonoratu ore numele parintelui seu, n'a târaitu ore tipulu si asemenarea parintelui seu prin noroiu? „Cine se va suí in muntele Domnului, séu cine va stá in locul celu santu alu lui? Celu nevinovatu cu manile si curatu cu inim'a, care nu si-a portatu dupa desiortatiune sufletulu seu si nu s'a joratu intru violenía. Acést'a va luá binecuventarea dela Domnulu si indurare dela Domnedieu mantuitoriulu seu“. (Ps. 23, 3.) Dar' fiulu acést'a nu si-a pastratu nice mani nevinovate, nice inima curata. Precum a fostu viati'a lui, asiá a fostu si inim'a lui. Cum voiesce dar' acum, se se apropia de parintele seu si se i-se presinte, asia fara nice unu suspinu, fara nice o lacrima?

Unu fiu fugariu si desfrenatu ajungundu in lipsa deplina va cautá refugiulu la parintele seu contandu la ace'a, că adancimea iubirei parintiesci e mare. Dar' elu totusi nu se va presentá cu capu sumetiu in aintea tatalui seu, ci se va apropiá cu pasi timidi si cu cautatura umilita. Inse elu va cercá totusi mai antaiu, se afe, cu ce si-ar' poté micsiorá pecatulu. O ursita grea m'a apesatu, va dice elu, amici falsi m'au sedusu, omeni reutatosi m'au insielatu; apoi 'mi si lipsiá esperinti'a, căci dóra nu o poteám avé in ainte de ce mi-asi fi castigat'o; apoi si temperamentulu ferbinte, pre care dora dela tine l'amu ereditu, desmerdarea cea preste mesura, cu care mai crescutu, banii cei multi, cari mi-i ai datu, inca 'mi voru poté servi de escusare pentru nebunéfele, pentru cari altu cum am si suferitu pedépsa destulu de amara. Cu totulu altu cum 'si propune fiulu din parabola, se vorbéscu. In laintrulu lui s'a facutu prea mare lumina, pentru cá se-i mai pota trece prin minte,

se cerce dupa astu feliu de scuse. E cu adeveratu minunata schimbarea, ce s'a intemplat in laintrulu lui. Elu nu mai voiesce, se se insiele pre sine insu-si si pre altii cu sofisme, nice nu se mai silesce a incungiurá dreptatea divina, cãci o vede deja luminandu-i cá santienia si gratia induratoria. Sufletulu lui e deja luminatu, miscatu si intaritu, si-si iá aventu, cá se se ridice din adancimea, in care jace. Elu recunosece, cá nu este potere pre lume, care se-lu pota silí, se se determine, vede, cá nu se mai pote escusá, si acum despretiuesce insu-si scusele, cari 'i erau pana acum atatu de indemana. Dar' la parintele seu totusi va merge, pentru cá airea unde se afle ajutoriu si scapare? Ce-i va dice dar' tatalui seu? I va marturisi fara siovaire si cu inima sincera adeverulu, precum 'lu scie. „I voiu dice lui: Tata, gresit'am la ceriu si in aiutea Ta“. Eu insu-mi ridicu acusa in contr'a mea, pentru cá ce am facutu, am facutu eu insu-mi cu libertate deplina, si nimenea nu m'a silitu. Cata lumina e respandita preste marturisirea acést'a atatu de sincera! Ratacitulu se vede deja in aintea domnului seu absolutu recunoscandu, cá e liberu, dar' totu de o data si supusu; se vede deja in aintea creatoriului seu, si nu pote privi la densulu fora de a iubi intr'ensulu pre parintele seu. Si simtiemintele, cari 'lu cuprindu vediendu-se inaintea lui, le esprima in cuvintele: „Tata, gresit'am“.

Dar' aci nu se opresce inca marturisirea ratacitului. Nu pentru urmarile amare 'i pare lui reu de pecate, cãci o astu-feliu de parere de reu ar' fi ęrasi numai o manifestare a egoismului lui. Elu nu a calcatu numai in petiore voi'a parintelui seu, ci s'a facutu si vinovatu. Vin'a acést'a trebue se duca pre urma acolo, cá si iubirea divina se se arete vinovatului cá disgratia amenintiatoria. Ratacitulu o simtiesce acést'a, simtiesce, cá pecatele, cari le-a indreptatu cá nesce sagete in contr'a lui Domnedieu, se intorcu asupr'a s'a, elu simtiesce, cá pecatele taia in doue asemenea unei sabie ascutite legatur'a de iubire dintre densulu si Domnedieu, si pentru ace'a prorumpe in cuvintele: „Tat'a, gresit'am la ceriu“. A gresitu la ceriu séu in contr'a ceriului, cãci ce e pecatulu, déca nu rescola titanica in contr'a Dispunetoriului absolutu si incercarea de a usurpá independintia deplina? Omulu sclavitu de pecatu nu póte dorí ceva cu consecintia mai mare, decatu cá se nu esiste unu Domnedieu, carele se judece fiintiele morale si faptele loru, séu celu pucinu cá déca esista, se nu se intereseze de omeni, si acestia se nu fia detori a respunde in aintea lui pentru faptele sale. Fiulu celu ratacitu simtiesce greutatea vinei sale, si-i pare reu de ratacirea s'a. Si intr'adeveru deca despre unu omu, care preferesce aurului plumbulu, potemu dice, cá elu gresiesce din ignorantia séu usiorintia in contr'a aurului despretiuitu, deca potemu vorbí si despre pecate in contr'a culturei sociale si urbanitatii, in contr'a prudintiei, in contr'a sciintiei si artii, cum va trebui se judece despre sine moritoriulu, care a preferitu spiritului materi'a, bunuriloru ceresci bunurile efemere ale lumii, pazei si societatii divine placerile pamentesci? La ori ce casu va trebui, se marturisesca: „Tata, gresit'am la ceriu“.

Inse nice aci nu se opresce ratacitulu cuprinsu de parere de reu. Elu scie, ca va ave destui acusatori, cari 'lu voru mustra, pentru ca a despretiuitu fericirea, ce i-o potea da societatea lui Domnedieu si a loru, dar' scie totu o data si ace'a, ca Judecatoriulu lui nu are lipsa de martori. Elu e patrunsu de adeverulu cuvintelor profetului: „Vai celoru ce facu sfatu adancu si nu prin Domnulu. Vai celoru ce facu sfatu intru ascunsu, si voru fi intru intunerecu lucrurile loru, si voru dice: Cine ne-a veduitu pre noi si cine ne va cunosce pre noi seu cele ce le facemu noi“? Isai. 29. Elu nu se mai pote insielá pre sine insu-si. Lui i-a resaritu deja lumin'a, si inim'a lui e rapita, candu aude pre psalmistulu cantandu: „Unde me voin duce dela Spiritulu teu? Si dela faci'a t'a unde voin fugi? De me voin suí in ceriu, tu acolo esti; de me voin pogori in iadu, de facia esti. De voin luá aripele mele de demanetia, si me voin salaslui la marginile marii. Ca si acolo man'a t'a me va povatiui, si me va tiené drept'a t'a“. Si asia marturisesce deci: „Tata gresit'am la ceriu si inaintea t'a“. Elu nu numai consimtiesce cu judecat'a divina, ce o aude in consciinti'a s'a, ci o si previne judecandu-se insu-si pre sine. „Si nu sum mai multu vrednicu a me chiamá fiulu teu“. Nu dice, ca nu e mai multu vrednicu a fi fiulu lui, pentru ca trebue, se recunosca asia dicundu fara de voi'a s'a, ca nu e mai multu vrednicu chiaru si numai se porte numele acest'a atatu de onorificu, dupa ce l'a trasu prin tina. Si de ce se roga dara? „Fá me cá pre unulu din argatii tei“. Chiaru si rogarea acést'a o face cu voce timida. N'ar' voi bucosu, se dica: primesce me intre argatii tei, pentru ca doresce, se se faca cu tempulu éراسi vrednicu de numele de fiu. De o cam data e inse indestulitu cu starea argatiloru din cas'a parintiesca, pentru ca voiesce, se lucre si se-si foloseca poterile, pentru ca se aduca frupte bune de penitintia.

O, catu de minunata e complicarea acést'a a simtieminteloru celoru mai intime! Fric'a de man'a dreapta a parintelui vatematu si dorinti'a fiesca de a fi éراسi aproape de densulu, dorerea adanca pentru vin'a cea grea si rusinosa si curagiulu increderei in iubirea parintiesca, simtiulu debilitatii proprie si poterea sperarei recascigate, tote acestea se impreuna cu propusulu viu: „Sclá me voin, si me voin duce la tatalu meu“. Si noi, cari ratacim asemenea acestui fiu, nu ne vomu scolá si noi, se-lu insocimu?

Tata, gresit'am la ceriu si in aintea t'a. Tu mi-ai spusu prin legea t'a vointi'a t'a preasanta, cá eu se me determinezu cu vointi'a mea libera si ascultandu de ace'a se me facu vrednicu de ereditatea t'a. Si eu am consideratu de unu lucru neinsemnatu a-mi bate jocu de legea acést'a, si a nimici opulu teu de rescumperare atatu in mine insu-mi catu si in alttii. Asia am lasatu darurile, cari le-ai reversatu preste mine, se péra in lenevire, ma le-am chiaru predatu spre scopuri rusinose. Opunendu-me cu dáca si minte usiora domniei tale absolute mi-am trasu demnitatea mea morala in noroiulu viatiei sensuale si am schimbatu libertatea in sclavía. Cercandu-me numai pre mine

si dandu-Te pre Tine uitarei m'am implutu in locu de adeveru numai cu mintiuna, in locu de fericire numai cu dorere si mustrare. Éta nu sum mai multu vrednicu a me chiamá fiulu Teu, fà me cá pre unulu din argatii Tei. Aminu.

Ceva relative la ameliorarea starei preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti.

In colonele organului acestuia s'au atinsu de ver o doue ori unele midilóce, prin cari s'ar poté ameliorá pre incetulu starea cea de totu precaria a preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti. Cumcà ce lipsa ardiectoria este acést'a pentru clerulu nostru, credemu, cà scia ori si cine, si asia nu este pentru-ce se mai pierdemu neci baremu unu cuventu spre a probá. Starea loru precaria este inaintea ochiloru toturoru. O vedemu si o sentimu in tote dilele. Si deca ne dore de acést'a, atunci ne dore pentru ace'a, cà in impregiurarile, in càri ne amu aflatu pana acumu, nu amu potutu, asia dicundu mai de locu se li ajutamu. Càce ajutoriulu ce-lu au, mai cà nice numele de ajutoriu nu-lu merita. Din care cauza neincetatu aru trebuí se cugetamu la ceva midiloce, prin cari amu poté esi odata din tanguirile cele multe, cari si asia nu ni folosescu nemica, si lucrulu remane totu cum a fostu.

Nu potemu dice, cà nu s'au facutu din o parte seau alt'a destule proiecte, cumcà cum s'ar poté ajutá lipsei acesteia atâtu de ardiectorie, si carea toturor'a ni causéza atât'a dorere. Noi inca amu indigitatu odata unele midiloce, despre cari si acumu credemu, cumcà suntu usioru realisabile, prin cari s'ar poté ajutá, si inca dupa parerea nostra, multu. Atunci inse numai le amu indigitatu, lasandu pentru alta data desvoltarea loru mai detaiata.

Intre midilocele, ce le amu fostu indigitatu atunci, a fostu si acel'a, cà la ameliorarea starei materiali a preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti principiulu dreptatei si alu ecuitatei pretinde, cà se concurga si poporulu.

Pana acum s'a observatu pracsea, cà totu numai clerulu singuru se se ingrigésca de crearea ver unui fondu pentru preotesele veduve si orfanii de preoti. Si nu ni este cunoscutu, cà ver odata se fia fostu provocatu seau obligatu si poporulu la ceva contribuiiri pentru unu atare fondu. Prin acést'a clerulu a fostu consideratu cà si un'a clasa óre care de maiestrii seau lucratori, care vediendu-si starea sa cea misera forméza societati de ajutoriu imprumutatu la casu de lipsa, cum suntu astàdi pretotindine in tierile cele culte. Deca inse maiestrii si lucratorii facu astu-feliu, atunci lucrulu este dreptu si ecuitabilu. Càce maiestrii si lucratorii, deca si facu lucrulu loru, atunci acel'a lu facu numai in folosulu loru propriu si castigulu este numai alu loru. Despre eli nu se pote dice, cà suntu in servitiulu publicu, nice cà potu se

ajunga jerfa a binelui acestuia in implinirea servitiului lor. Din care cauza eli sunt si avisati numai pre sine insusi, cându ajungu la ceva nenorocire, si dela publicu nu potu pretinde nemicu, căce nu au fostu in servitiulu lui.

Cu totulu altumintrule inse stă lucrulu cu preotimea, si in in specie cu preotimea noastra. Ea este un'a corporatiune, carea stă in servitiulu publicu. Dilele ei cele mai bune si activitatea cea mai insemnata si de multe ori si cea mai incordata suntu totu-de-a-un'a la dispusetiunea servitiului acestuia. Si Domne decâte ori si câti preoti nu devinu jerfa a servitiului acestuia! Câti preoti nu devinu jerfa a morței in urm'a recelilor contrase prin basericile nostre cele slabe, pre la immormentari, prin prevederea moribundilor de multe ori in tempu de nopte, si prin alte mai multe părți grele ale oficiului lor. De câte ori câte un'a parochia estinsa si grea de administratu nimicesce in tempu scurtu vietii a la mai multi preoti de multe ori tineri unulu dupa altulu, asia câtu nu odata in atare parochia s'a nascutu ide'a, că este ceva blastemu in ea, de moru asia iute preotii unulu dupa celualtu, candu totusi caus'a nu este de a se cautá aire, decâtu in greutatea cea mare a administrarei parochiei, carea este in stare in scurtu tempu a consumá vietii a unui omu mai pucinu robustu. Si apoi deca baremu resplat'a pentru ostenele asia grele ar' fi acomodata. Inse nice acést'a nu se intempla. Cele mai multe parochie au venite asia de mici, câtu preotulu numai cu multa trepedare se pote sustiené. Astu-feliu pre langa greutatele oficiului mai vinu si greutatile sustienerei proprie si a familiei. Sarcini atâtu de grele apoi trebuescu se consume in tempu relative scurtu si vietii a personelor, ce s'aru poté numi robuste. De aci vine apoi, de mai că in nice o clasa nu este mortalitatea asia mare, că in clasa preotimei nostre. Deca se uita omulu la catalogulu preotimei repausate in decursulu unui anu, si considera si etatea lor, atunci numai decâtu vede, că marea majoritate a preotimei repausate suntu totu barbati in florea etatei, cari intre alte impregiurari ar' fi ajunsu un'a etate inaintata si pote că adenci betranetie. Ma dotatiunea cea micutia, de carea se bucura preotimea noastra face, de si sociele lor trebuescu se si incordeze poterile mai pre susu decâtu potu sustiené, pentru-că famili'a sa pota fi provediuta precum se cuvine. De aci vine apoi, de si intre sociele preotiloru mortalitatea este mai mare decâtu la alte clase, asia câtu prin unele tracte protopopesci a trei'a parte din preoti suntu veduvi, éra prin altele chiaru diumetate.

Tote aceste ni areta, că preotimea noastra este un'a adeverata jerfa a oficiului seu preotiescu. Si acumu ore pentru cine si in favorulu cui porta ea oficiulu acest'a greu consumatoriu de vietia? Óre nu pentru poporu si in favorulu lui? Deca inse lu porta pentru poporu si in favorulu lui, atunci óre nu este ecuitabilu, că deca preotulu consumatu de greutatea oficiului seu portatu in folosulu poporulu ajunge la nenorocire seau elu seau famili'a lui, atunci poporulu se contribue, pre câtu i ierta poterile la alinarea doreriloru si a suferintielorulu si a familiei remase. Unu fabricantu cu sentiri nobile

crestine, deca in fabric'a lui se periclitéza unu lucratoriu seau oficialu, inca lu ajuta. Dara apoi ore dela poporulu nostru se nu se pota pretinde dupa principiile dreptatei si a caritatei crestine, cá se ajute pre preotii si familiile loru, ce cadu jerfa oficiului indeplinitu in favorulu lui. Credemu, cá acést'a nu o va negá nimene. Acést'a o credemu, cu atátu mai vertosu, cá insasi baseric'a demanda, cá se se ajute facatorii ei de bine, atunci cându fora vin'a loru propria au ajunsu la lipsa. Cáce au nu demanda baseric'a, cá patronulu unui beneficiu, deca fora vin'a lui a ajunsu la miseria, atunci se se ajute? Cáce intre emolumentele unui patronu, dupa dreptulu basericescu se cuprinde si acel'a, care suna: *alatur egenus!* Si patronulu trebue se fia ajutat, cu tote cá nu a cadiutu jerfa greutatei unui oficiu basericescu. Ma patronulu a ajutat baseric'a numai cu lucruri materiali, si totusi baseric'a i respalesce asia de frumosu ajutoriulu. Preotulu inse cu oficiulu seu, la care cade de multe ori jerfa, mantuesce sufletele din bratiile pierirei. Cu cátu cu mai multu dreptu pote elu pretinde, cá se fia ajutat de baserica in unu atare casu, elu si famili'a sa. Deca inse este ajutat numai din fonduri create numai de cleru, atunci nu se pote dice, cá e ajutat de baserica, căce baseric'a stá si din poporu.

Ma cu mai multu dreptu pote pretinde se fia ajutat de poporu, decâtu de cleru, căce pentru poporu s'a sacrificatu nu pentru cleru. In alte state de vietia, inca acel'a se ingrigesce de veduvele si orfanii remasi, in acui servitiu a fostu sociulu, respective parintele loru. Statulu pentru esemplu se ingrigesce de pensiunile veduveloru si orfaniloru remasi dupa oficiali, ce au fostu in servitiulu seu. Ma prin multe locuri si comunele se ingrigescu de pensiuni pentru veduvele si orfanii remasi dupa oficiali de ai sei, si inca ce e mai multu, lucrulu acest'a lu facu de multe ori si societati private pre actiuni. Lucrulu acest'a nu i impiedeca, ce e dreptu pre oficiali, cá se nu se asoceteze si eli laolalta spre a-si asecurá inca mai bine pusetiunea familiei la casu de unu desastru ce ar' vení preste ele. Asia au facutu pentru esemplu oficialii cu societatea de asecuratiuni din Vien'a numita Beamtenverein, acareia activitate se estinse preste intréga monarchi'a. Inse atari asociari au avutu numai scopulu de a asigurá pre oficiali inca si mai tare. Greutatea pensionarei inse a remasu totu pre umerii aceluia, in acarui servitiu au fostu. Numai singuru la noi s'a facutu in privinti'a acést'a esceptiune, si poporulu, in acarui servitiu este clerulu intregu, a fostu liberatu de sarcin'a, de a se ingrigí baremu pre cátu i este cu potintia de veduvele si orfanii remasi ai preotiloru, si s'a reservatu tota sarcin'a acést'a grea numai singuru pentru cleru. Deca fia-care preotu p. e. este obligatu a platí pre anu câte 1 fl. la fondulu preoteseloru veduve si orfaniloru de preoti, noi nu vedemu, pentru ce se nu fia obligata si fia-care parochi'a a platí pre anu pentru fondulu acest'a 1 fl. seau mai multu, dupa cum este si parochi'a.

Astufeliu parerea nostra modesta ar' fi, cá deca voimu se mai amelioramu

baremu in cătuva sortea cea de totu precaria a preoteseloru veuve si a orfaniloru de preoti, lucrulu celu de antaiu, ce ar' fi de facutu, ar' fi că la acest'a se contribue si poporulu, se intielege de sine, că amesuratu poteriloru lui, mai multu seau mai pucinu, inse de sarcin'a acést'a se nu fia liberatu. Cum ar' fi de a se realisá apoi principiulu acest'a in detaiu, ace'a nu potemu aretá noi, decâtu espunendune vre o parere, la ce acum ne lipsesce si spatiulu si tempulu. Fiendu inse lipsa o vomu face si acést'a. Deca inse se primesce odata principiulu, atunci este mai usioru a afiá modalitate pentru realisarea lui, căce modalități suntu multe, si deca este vointia si insufetire pentru cauza, atunci se pote face multu.

Unu altu midilocu multu mai usioru, prin care s'ar' poté ajutá starei celei misere a preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti, suntu asecurarile pre vietia, de care midilocu preotimea nostra pana acumu s'a folositu forte pucinu, desi midiloculu acest'a este multu mai usioru si mai efficace de cătu ori si care altulu. Că preotimea nostra nu se folosesce decâtu forte pucinu de midiloculu acest'a, nu se pote escusá nice de cum cu miseri'a. Nu se pote escusá, căce midiloculu acest'a este inventatu si se practiséza mai numai pentru omenii miseri. Prin tierile cele culte si lucratorii se folosesçu de midiloculu acest'a cu succesu, si inea lucratorii, cari traiescu asia dicundu din mana in gura. Acestia de abiá agonisescu atât'a, cătu se traiésca de pre o di pre alt'a, si totusi crutia si punu de laturi atât'a, cătu se si pota asecurá vietia, că la casu de morte, veduv'a si orfanii se nu fia avisati a traf din caritatea altor'a. Acumu ori cătu se fia de misera preotimea nóstra, totusi nice pre departe nu se pote asemená in privinti'a miseriei cu acestia. Si deca loru li este cu potintia a se folosi de asecurari, pentru-ce se nu fia cu potintia si preotimei nostre?

Asecurarile preste totu, dara mai cu sema asecurarile pre vietia suntu unulu din rezultatele cele mai frumóse ale civilisatiunei moderne. Prin ele tientesce omulu a paralisá desastrele, ce le pote causá natur'a cea deteriorata in relatiunile sociali ale omeniloru. Si trebue se marturisimu, că ele au alinatu pana acumu multe doreri si au uscatu multe lacrimi de pre faciele acelor'a, cari fora de ele Domnedicu scie, cum ar' fi traitu prin lumea acést'a a necadiuriloru. Deca pre langa aceste vomu mai considerá apoi si impregiurarea, că celu asecuratu pre vietia se bucura totu-de-a-un'a de o liniste ore-care sciendu, cumcă la unu casu de morte famili'a nu i remane in usile omeniloru, atunci trebue se dicemu, cumcă valoarea si insemnatarea loru este nepretiuata. Si se si folosescu de ele nu arare ori chiaru si omeni cu stare materiala frumosa, ma si oficiali civili, a caroru veduve si orfani au dreptu la pensiune, si astu-feliu nu au chiaru asia mare cauza de a privi cu nelinisece la viitoriulu familiei in casu de morte. Cu catu dara trebue se se folosesca de ele mai multu preotimea nostra, care nu pote contá la ceva pensiune pentru famili'a sa la casu de morte, căce in Ardealu afora de unele pensiuni

Siolutiane, cele-lalte atâtu suntu de micutie si de neinsemnate, câtu nice numele de pensiuni nu-lu merita.

Astu-feliu pana candu fondurile nostre voru fi in stare a asecurá si a ameliorá sortea preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti, pana atunci preotimea nu are nice unu altu midilocu de a se ajutá, decâtu numai asecurarile pre vietia, cari i stan ori si candu la dispusetiune.

Una apología romanésoa a basericei catolice.

In dilele trecute ni veni pre posta un'a brosiura de 72 pagine intitulata: „*Pravoslav'á romana facia cu drépt'a credin'ia romana in vèr'a anului 1886*“. Autoriulu ei este unu Dr. Nerset Marianu, care dice, cá e Romanu laicu catolicu. Este tiparita in Cernautiu in tipograf'ia lui R. Eckhardt. Autoriulu provediutu altumintrele cu cunoscintie forte frumose teologice, cum nu suntemu indatinati a vedé la laicii nostrii, polemiséza mai dela inceputu pana la fine cu pastoral'a de curundu repausatului Metropolitu Primate alu Romanéi Calliniu Miclescu, si combate cu multa eruditiune si agerime mai multe tese din numit'a pastorala catra intregu clerulu din regatulu Romanéi.

Noi credemu, cá nu atát'a tesele aceste suntu cea ce l'a induplecatu pre autoriu a scrie brosiur'a de sub cestiune, câtu mai multu inaltimea ierarchica a personei, ce le a sustienutu, căce in urma ori si cum se sté lucrulu totusi nu este ceva puciniu, candu unu Primate alu Romanéi in un'a pastorala indreptata catra intregu clerulu unui regatu cá Romani'a sustiene unele tese, cá cele cu cari se ocupa Domnulu Dr. Nerset Marianu mai in intréga brosiur'a sa. Consideratiunea acést'a facia cu inaltimea ierarchica a personei, ce a datu pastoral'a, a fostu ace'a ce ne a induplecatu si pre noi a scrie in colónele organului acestuia unii articlii despre present'ia Santului Pietru in Rom'a atâtu de categoricu negata in pastoral'a din cestiune in contra evidentiei istorice recunoscute chiaru si de inimicii celi iubitori de adeveru. De nu ar' fi fostu person'a, ce a datu pastoral'a, asediata pre un'a drépta ierarchica atâtu de inalta, nece candu nu anu fi luatú péna in mana spre a combate ver o tesa din ea. Căce tesele din ea au fostu atâtu de simple, atatu de neconsumate, si unele chiaru atâtu de baroce, câtu potemu dice, cá se combateáu ele pre sine insusi. Căce óre mai este pentru esemplu lipsa a combate un'a tesa cá ace'a, cuméa Santulu Bernardu nu a recunoscutu Primatulu Pontifichelui Romei in baserica, seau cá baseric'a ortodocsa in Romaniaa fostu totu de a un'a in fruntea toturoru miscariloru nationali si culturali ale Romaniloru?

Chiaru pentru ace'a inse, cá person'a, ce a sustienutu pote fora voi'a ei, atari tese, a fostu pre un'a trépta atâtu de inalta basericesca, care in presente a trecutu dejá prin judecat'a lui Domnedieu, credemu cá dora erá mai la locu, si brosiur'a ar' fi avutu mai mare efestu, daca autoriulu in indignatiunea sa, pre carea altumintrele o intielegemu, ar' fi fostu cevasi mai blandu in alegerea expresiuniloru, si tonului polemicu i ar' fi datu mai multa suavitate.

Recunoștemu, că asia ceva este unu lucru tare greu in ori si ce polemía, si rari suntu polemiele, in cari adeverulu se fía espusu si neadeverulu re-tunsu cu ace'a suavitate, care cuceresce si captivéza inim'a inimicului. Cu tote aceste inse in lupt'a, ce o are baseric'a nostra cu inimicii ei, pre care ea nu voiesce numai ai combate, ci si ai readuce la adeveru, nemic'a nu este mai de doritu, cá aplicarea principiului celui intieleptu: *fortiter in re, suaviter in modo*. Si fora de ace'a printre celi desbinati baseric'a catolica este atátu de defaimata, batujocorita si discreditata de inimicii, ce o au subminat in decursu de mai multi seculi, catu de multe ori este tare cu gren ai convinge si despre unele lucruri, ce suntu in vedulu lunei intregi. Daca acumu in un'a polemía cu eli nu se observéza principiulu de mai susu cu tota scrupulositatea, atunci inca mai tare se intarescu in convingerea loru cea gresita.

Acest'a este primul lucru, ce l'amu fi doritu noi in brosiur'a respectiva, si inca precum credemu, chiaru in interesulu causei, ce o apera, precum se vede între altele si de acolo, că in urm'a tonului din brosiura Archiepiscopulu catolicu de Bucuresci, s'a si grabitu numai decátu a dechiará in publicu, că densulu nice nu cunoesce pre autoriu, nice nu are nemicu comunu cu com-punerea ei.

Ala doile lucru, ce l'amu fi doritu in un'a atare brosiura, ar' fi, cá limb'a se fia mai clara, decátu cum este, căce prin unele locuri atátu este de in-tortocata, cătu numai tare cu greu póte aflá omulu intielesulu, éra prin alte locuri nice decum nu-lu pote aflá. Chiaru pasagiulu, cu care se incepe brosiur'a, este asia de incurcatu, cătu nu pote scí omulu, emneà ce voiesce. Impregiurarea acésta chiaru la inceputulu unei scrieri face impresiune tare neplacuta asupr'a celui ce voiesce se o cetesca. Pote că autoriulu s'a prea grabitu cu scrierea, si de ace'a nu a potutu fi cu atentiunea receruta si la limba, căce altumintrule se vede apriatu, că posede limb'a romana perfectu.

Abstragundu inse dela defectele aceste doue, brosiur'a contine si multe lucruri bune. Argumentele teologice, ce le aduce autoriulu in contr'a unoru tese din pastoral'a desu amintita, suntu atátu de bine alese, atátu de bine grupate si atátu de bine espuse, si inca cu atáta eruditiune, cătu potemu dice, că inimiculu este totalu invinsu, éra celi necunosctori se potu din ele instruí forte bine. Totu acést'a are valoare si despre argumintele istorice, ce le folosesc autorulu, din cari se vede, că este tare versatu in istori'a basericeésca. Autorulu a facutu tare bine, că s'a pusu pre basa istorica in polemí'a acést'a, căce pastoral'a Metropolitului Primatu inca cu istori'a in mana a voit u a combate institutiunea cea domnedieésca a Primatului Romei. Prelanga acest'a autoriulu folosesc tare bine si cu multa agerime si cunoscintia si argumentele scose din cartile nostre rituali, cari in lupt'a cu orientalii desbinati suntu totu de a un'a de cea mai mare valoare si putere convingutoria.

In polemí'a inse istorico-culturala dela capetu mai tare ni a placutu, ide'a, că cultur'a ce o a produsu baseric'a ortodocsa între Romani, nu a fostu

conforma geniului nationalu romanescu, ei a fostu un'a cultura slavo-bizantina. Ni pare numai atât'a reu, că D. autoriu nu a urmaritu ide'a acést'a mai departe. Atunci ar' fi aflatu, asia credemu noi, că in tóta desvoltarea si viéti'a nóstra, chiaru si in cea de astàdi, se afla inca multu, tare multu Bizantinismu, care in trecutu multa stricare ni a facutu, éra in presente multa ne impedecea. Ide'a acést'a o amu fostu amintitu si noi in unulu din numerii din anulu trecutu alu organului acestuia, si ni amu fostu exprimat dorint'a, că istoricii si psihologii poporului nostru se scruteze Bizantinismulu acest'a in istori'a si presentele nostru, tristulu fructu alu legaturei nóstre celei indelungate pre terenulu basericescu cu Bizantiulu. Cá elementu si factoru de cultura inse Bizantinismulu a fostu pretotindine pre unde a strabatutu atâtu de neinsemnatu, câtu mai că *luta conscientia* nu se pôte vorbí de un'a cultura bizantina. Éra apoi cultur'a cea slava, la popórele apartienatórie basericea orientali a fostu atâtu de infectata de Bizantinismu, in câtu se pôte numí cu dreptu cuventu Bizantinismu slavicu. Ce a facutu dara baseric'a ortodocsa la Romani? Nemicu alt'a, decâtu că a infiltratu Bizantinismulu celu odiosu in sufletulu unui poporu, ce aveá destula capacitate pentru practicismulu si intieptiunea romana, a carei representante classicu si astàdi este Santulu Scaunu alu Romei. De ni va ajutá Domnedieu, si de va mai sustá si in anulu venitoriu organulu acest'a, — la ce altumintrule avemu pucina sperantia, — atunci vomu dilucidá ide'a acést'a mai pre largu. La din contra ni vomu espune ideile in unu opu separatu.

La prim'a resfoire a brosiurei acesteia unu lucru ni a batutu tare la ochi. Anume că autoriulu apare că unu barbatu erudit si versatu in literatur'a basericesca. Ma precum se pôte convinge ori si cine, este si unu barbatu, care de unu siru óre-care nu neinsemnatu de ani urmaresce cu atentiune viéti'a mai cu sema bisericésca in Români'a, din ce se pôte deduce cu tóta securitatea, cumcâ autoriulu nu este omu asiá tineru. Cu tóte aceste inse ni a cuprinsu mirarea, vedindu pre unu barbatu atâtu de erudit acumu pentru antái'a óra pre terenulu publicitátei. Câce marturisimu sinceru, că numele Dr. Nerset Marianu ni a fostu pana acumu cu totul necunoscutu. Impregiurarea acést'a a si datu ansa la mai multi se cróda, cumcâ numele acest'a este numai unu nume fictu, si prin foi s'au si inceputu dejá a se face combinatiuni, cumcâ cine ar' poté fi autoriulu. Unii credu in o forma, altii in alt'a. La unu resultatu certu inse pana astàdi nu s'a ajunsu, si pôte, că nice nu se va ajunge cu un'a cu dóue. Impregiurarea acést'a pre unele foi din Români'a le a esacerbatu atâtu de tare, câtu au inceputu a pretinde, că autoriulu se fia datu afora din tiéra. Asia ceva, desi dupa parerea nóstra ar' fi fostu mai bine, deca autoriulu scrieá sub numele seu, decumva in adeveru nu a scrisu, totusi nóue ni se pare un'a mesura, la care unu regatu cá Români'a nu se va dimitte nice cându. Autoriulu, ori si câtu de necagitu se pare a fi, totusi nu vatema nicairi legile si constitutiunea tieiei, éra principiele, ce le

profeséza nu suntu nice de cum contrarie binelui si moralitatéi publice, cari ar' fi singurele cause, ce ar' poté escusá un'a atare mesura. Auctoriulu pórtá un'a disputa teologica científica si apera un'a tesa óre care istorica. Deca cuiua nu i convine tes'a, ce o apera auctoriulu, seau argumentele, ce le aduce spre probarea ei nu i se paru destulu de valide si convingutórie, atunci in un'a tíera, unde libertatea de presa este asia mare cá in Români'a, póte pre terenulu publicitatéi se-lu combata si se-lu chiaru si sfarame. Nu este inse nice de cum nice justu, nice ecuitabilu, si nice liberalu, a pretinde numai decátu darea lui preste granitia. Afora de ace'a auctoriulu in brosiur'a sa apera principiile unei societáti religióse, carea precátu scimu noi, in Români'a este recunoscuta, si de presente are si un'a ierarchia constituita cu intielegerea guvernului. Ce motivu póte se esiste dara, cá cineva se póta pretinde darea lui afora din tíera? Cá principiile brosiurei acesteia suntu contrarie unoru principie ale basericei ortodoxe dominante in tíera, nu forméza nice cum motivu de a pretinde un'a mcsura asia aspra. Ore de pre catedrele universitátiloru si chiaru si a liceeloru din regatulu României nu se predica si propaga idei si principie multu mai contrare basericei ortodoxe dominante in tíera, decátu cum suntu cele ale basericei catolice? Ma chiaru fostulu ministru de culte si instructiune Conta publice a profesatu si a divulgatu materialismulu celu mai crasu, care néga tóte basele basericei ortodoxe. Si totusi foile cele jaluse de religiunea tieréi nu au facutu atunci atât'a larma, câta facu acum pentru aparerea unei brosiuri serise de unu omu, ce se dá de Romanu, si câta facu, pentru-cá unu preotu cultu si intelligentu românu din Ardealu cutéza a predicá in Bucuresci românesce adevérule catolicu. Inaintea foiloru acestor'a parerile lui Darwin, Moleschott si Büchner ale lui Comte si Littré, ale lui Stuart Mill si Spencer nu suntu periculóse Româniloru din Români'a si cându suntu predicate cu tóta poterea scientiei, de carea ele abuséza asia de multu. Suntu periculose inse principiile unei baserici, pre carea din cóce de Carpati de 200 de ani o profeséza unu milionu si diumetate de Români, fora se fia incetatu a fi Români? Români'a si a scrisu pre flamur'a sa, eu care trece cu curagiu prin secululu alu 19-le, cuventulu: libertate deplina religiósa. Si acumu chiaru dintre Români se se afe de accia, cari se rumpa flamur'a acést'a, numai pentru-cá credinti'a, ce o profeséza unu milionu si diumetate de frati de ai loru, se nu aiba in tíera nice un'a intrare. Noi amu traitu intre impregiurári multu mai grele pentru desvoltarea nóstra, si totusi unirea cu sant'a baserica a Romei nunumai cá nu ni a stricatu nemic'a, ci potemu se dicemu cu totu dreptulu, cá tóta desvoltarea si inaintarea nóstra pre terenulu culturalu a fostu conditionata dela unirea acést'a. Si Români'a unu statu independentu, unde elementulu românescu se afla in conditiunile cele mai favorabili, se se téma asia tare de unu preotu românu unitu, care predica numai pentru celi ce voiescu se auda, credinti'a ace'a, ce o profesamu noi de 200 de ani fora nice o dauna nationala, ma din contra

spre celu mai mare folosu alu natiunii nóstre. Ori ce se dica foile acele pucine din Români'a, ce suntu atâtu de mari inimice credintei nóstre, ar' poté se afla crediementu in-aintea ómeniloru cugetatori si eunoscutori. Cându inuse se aréta asia mari inimice credintei nóstre, pentru-câ prin ea vedu atacata natiunea româna, atunci nu se póte aপরá omulu de unu surisu óre care plinu de compatimire pentru celi ce in faci'a aloru unu milionu si diumetate de Români uniti acusa sant'a unire de inimica a natiunei române. Strige unu rusu seau unu serbu ori si câtu in contr'a santei uniri, căce lucru nu este nice pre departe asia bizaru cá atunci cându striga unu romanu. Si pre noi ne dóre in adênculu inimei, atunci cându vedemu pre frati de ai nostrii combatêndu sant'a unire din motive nationali, ce'a ce nu facu cu nice o alta secta. Deca ar' combata sant'a unire din convingere religiósá, nu amu avé nemic'a in contra. Cându inuse o facu acést'a din temere pentru viitoriulu natiunei române, atunci ni vine a crede, cá celi ce facu acést'a, aceia nice din trecutul, nice din presentele natiunei nu voiescu, cá se nu dicemu, cá nu potu se invetic nemic'a.

In urma revenindu inca odata la brosiur'a din cestiune, credemu, cá nu ni se va luá in nume de reu, deca ni vomu espune parerea nostra modesta, parere póte gresita, inse de carea nu ne potemu despartí. Si parerea acést'a este, cá de cumva autoriulu in adeveru a scrisu sub nume fictu, atunci noi credemu cá cu multu mai bine erá intre impregiurarile actuali deca acést'a nu se faceá. Nu voimu prin acést'a se negamu, cá nu potu se fia impregiurá, cându din unele consideratiuni este bine, cá autoriulu se se ascunda sub ceva nume fictu. Legile logice ale progresului literariu poffescu câte odata asia ceva. In impregiurarile de astádi inse cându este verb'a de ace'a, cá credinti'a nóstra se póta prinde ceva radecini si la Romanii celi desbinati de ea, noi credemu cá sinceritatea si inim'a cea deschisa mai multu folosesce causei bisericeii decátu ori si ce. Cându inimicii Mantuitoriului au voitu se-lu prinda, si nu-lu cunosceáu, atunci Mantuitoriulu nu s'a ascunsu din aintea loru, ci i au intrebatu, cumcá pre cine cautati?; éra eli respondiendu, cumcá pre Isusu, numai decátu au pasitu inaintea loru de doue ori si le a dísu: eu suntu! si prin acést'a a castigatu mai multu respectu si iubire, de câtu prin ori si ce alt'a. Căce sinceritatea, curagiulu si inim'a deschisa in cele mai multe casuri desarméza mai tare pre inimeu, decátu ori si ce alt'a. Apoi afora de ace'a scrierile anonime si sub nume fiete mai totu de a un'a lasa dupa sine ceva impresiuni la totu casulu nefavorabile si autoriului si causei, ce o apera. Acést'a este parerea nóstra modesta basata pre unele consideratiuni generali. E posibilu inse, ca autoriulu se fia avutu ceva consideratiuni speciali nóue necunoscute, cari l'au indemnatu se faca asia ceva. Noi inse necunoskundule pre aceste, nu ni potemu dá nice parerea cu privire la ele. Credemu inse, cá de va fi avutu, atunci acele deplinu i voru justificá tóta caus'a.

Liturgicae res.

2. S. Evangelia.

Înainte de cetirea s. evangeliie se tamăieza, »pentru darul Spiritului Săutu celui datu din evangelia intru tóta lumea« — esplica Simeonu de Tesalonica. —

Spre a desteptá în poporu reflesiunea la demnitatea cuvântului domnedieescu si totu odata a provocá atentiunea preotului si a poporului, imediatu înainte de cetirea s.-ei evangeliie se cânta preste totu anulu afara de septemân'a s. patime: „Marire tfe Dómne, marire tfe“. Cântare de multiumita si de lauda lui D.dieu, căci ni-a tramesu cuventulu mântuirei. Asiá esplica Inocentiu III-le (de S. alt. Myst.): „glorificantes Dominum, quod miserit eis verbum salutis“. (Conf. si Benedict. XIV t. VIII l. II c. 7, p. 6). Intr'acea preotulu si poporulu se însémna cu semnulu s.-ei cruci si stă in petióre dupa indemnulu diaconului (s. preotului) „cu intiepletiune *drepti* se ascultămu s. evangelia“! Acést'a o prescriu si Constitutiunile apostolice: „cându se cetesce s. evangelia toti preotii, diaconii si laicii se se scóle (in petióre) cu mare tacere“. (Cit. dupa Lonovics Archeol. basericésca). Si éراس: „cându se vá recită (= ceti) evangeli'a, toti preotii si diaconii si intregu poporulu se **stée** in mare tacere“ (ibidem). Prin acésta datena vechia se însémna, că poporulu este gat'a a crede si a face totu, ce se cuprinde in s. evangelia. Totu din acésta cauza celi-ce aveáu bătii in mâna, lu puneáu diosu in tempulu cându se ceteá s. evangelia; ér' religiosii din ordinulu Cavalerescu seau puneáu mân'a pre manunchiulu sabiei, seau chiar' scoteáu sabi'a in semnu, că suntu gat'a a-si versá sângele pentru credinti'a lui Christosu. (XIV op. si loc. cit., dupa card. Bona).

Fórte vechiu este usulu de a se aprinde lumini, cându se cetesce s. evangelia. Éta ce dice s. Jeron. (advers. Vigil): „In tóte basericele orientului, cându-i se se cetésca evangeli'a se aprindu luminări, dejá stralucindu sórele, nu spre alungarea intunerecului, ci *cá se se dè semnu de bucuria*“, in eari cuvinte se cuprinde si esplicarea, că ce simboliséza arderea lumineloru.

Archiereulu face semnulu crucei preste evangelia cu dicerulu si tricerulu. Binecuvânta cu dicerulu spre a însemná, că „Cuvântulu lui D.dieu cu a sa intrupare nu numai pre ómeni indoitu i-a stralucitu, ci si pre ángerii lui, si cumcá celu ce s'a intrupatu, acel'a este Fiulu lui D.dieu“. (Sim. de Tesal).

Cu tricerulu însémna s. evangelia (binecuvântându crucisii) aretându că prin evangelia se predica S. Treime, se róga cá „se se întarésca acést'a prin Treime, numindu-o „viua“, cá o solitória a bucuriei celei adeverate si impreuna cu domnedieesculu profetu Davidu se róga se se invrednicésca domnedieescei cercetări si îndreptări“. (Idem). Preotulu, cându nu e de facia archiereulu, însémna s. evangelia cu semnulu crucei, însemnându că „acésta carte este a Celui restignitu pre cruce“. (Conf. Benedict. XIV op. de ss. missae sacrif. L. II c. VII).

Pre tēmpulu, cându cetesce Archiereulu in taina rogatiunea „stralucesce

in ânimele nôstre“ . . . si depune mitr'a si omoforul, cea-ce (dupa Simeonu de Tesalonic'a) insemnéza „cà este sierbulu Domnului Cà de vreme ce Domnulu este celu-ce graiesce prin evangelia si, cá cum ar' fi de facia acoló, atunci nu cutéza se pôrte *omoforulu*, care este *típulu intrupării Lui* (Is. Christosu), cì luându-lu de pre umere lu dà diaconului. Acest'a indoindu omoforul lu tiene pre mân'a drépta si stà aprópe de Archireu tienendu in mâna si triceriulu, prin ce se simboliséza „cà in veaculu ce vine toti voru vedé pre Isusu celu intrupatu si ranitu pentru noi si unulu fiindu din S. Treime ne luminéza cu radiiele Domnedieirei“.

Cetírea s. evangelié in tîmpulu s. liturgié este in usu chiar' dela inceputulu Basericeí. Intru adeveru in ep. II-a càtra Corint. c. 8 scrie S. Apostolu Paulu despre sociulu seu S. Luc'a, „*a càrui lauda prin evangelia este in tóte basericele*“. Romanii, cumu scrie Eusebiu (Ecl. L. II c. 15), au rogatu pre S. apost. Marcu, cá se scria Evangeli'a. „Cea-ce cunoscîndu-o S. Pietru prin revelatiunea Spiritului Santu, . . . se dîce cá a aprobatu cartea acea cu auctoritatea sa, *cí se se cetésca in baserice*“. Aceste le marturisesce Clemente Romanulu si Papi'a, Episcopulu din Hierapole. S. Justinu Martirulu († 167) inca atestéza, cá cetírea S. Evangelié este din traditiune apostolica (apolog. 2-a): „in diu'a numita a sórelui toti, cari locuescu in cetáti si la tíera se aduna intr'unu locu, acoló *se cetescu scriptele sântiloru apostoli si ale profetiloru*“.

Odinióra in intréga Baseric'a cetíáu s. Evangeliá *lectorii* din ambonu, cumu se observa si astádi in baseric'a orientala. Acést'a conchidemu din epistolele S.-lui Ciprianu (fl. a. 248) (33—34) si Conc. Tolet. I cap. 2. Dar' inca Jeronimu (fl. a. 385) in epist. càtra Sabinianu dîce: „cetiái Evangeli'a lui Christosu, cási unu *diaconu*“. De unde apare, cá in Baseric'a apusana de tîmpuriu s'a introdusu datin'a, cá s. evangeliá se o cetésca diaconii. Acestu usu inse se pare cá nici pâna la finea seclului alu VI-le nu s'a generalisatu. In fapta: Concil. Rom. din an. 595 prescrie: cá ministri sacri (*Diaconii*) *se indeplinésca oficiulu de a cetí evangeli'a sub s. liturgiá, ér' psalmii si cele alalte lectiuni* subdiaconii, seau, de vá fi lipsa se indeplinésca si ordurile mai mici (lectorii) (cit. dupa Lonovics, archeol. crest). De unde se vede cá oficiulu de a cetí sânt'a evangeliá la liturgiá se restringe numai pre lînga diaconi, vá se dîca pana atunci nu erá rezervatu *numai* loru. Acésta restringere, fàra indojeála, s'a facutu din reverintia càtra S. Evangeliá. Típiculu nostru inca prescrie, cá *diaconulu* se cetésca evangeli'a, luându binecuvîntare dela preotu (respectivé dela Archiereu). Preotulu, respectivé Archiereulu, saluta poporulu cu: cuvintele „pace, totororu“!, cá si inainte de Apostolu.

Ce simboliséza cetírea S.-ei Evangelié ni esplica Simeonu de Tesalonic'a astu-feliu: „Ér' cetírea acést'a aréta predicarea cea in tóta lumea a Evangeliéi, carea s'a facutu din partea invetiaceiloru dupa inaltiarea Domnului. De acea se cetesce antáiu Apostolulu, ér' dupa acea se predica Evangeli'a, cá ântáiu intarindu-se s'au tramesu invetiacelií, dupa acea incungiurându lumea au predicatu evangeli'a“.

La Judei erá daten'a, cá dupa cetírea din lege si profeti se tieneá cuventare cátra poporu. Acésta ni-o spune apriatu s. Ev. Luc'a (c. 4), carele naréza cumu-cá Isusu Christosu intr'o Sâmbata dupa-ce a cetítu in sinagoga din profetiele lui Isaf'a a tienutu cuvântare. Acést'a se confirma si din act. apost. (c. 13) unde se spune, cá Paulu si Barnab'a au fostu invitati de fruntasii sinagogeii, cá se tiena cuventare cátra poporu. Dupa esemplulu Judeiloru s'a introdusu si in baseric'a crestína daten'a, cá in domineci si serbatori se se tiena omílii, cuventári cátra poporu indata dupa cetírea s.-ei evanghelie, pâna cându cele cetíte suntu in prospeta memoria. Omíllele, tare in usu la SS. Parinti, contineáú esplicarea invetiaturiloru cuprínse in respectivele pericópe, ce s'au cetítu la ordinea dñei. De acea nu erá tîmpu mai acomodatú de a se tiené, decátu indata dupa ce s'a cetítu Evangeli'a. Acésta datena o observa si astádi in baseric'a nóstra mai alesu archiereii. In baseric'a Galicana si in Itali'a inca s'a tienutu acésta datena tîmpu indelungatu¹⁾.

Dupa cetírea S. Evanghelie preotulu o saruta. Cându este de facia Episcopulu diecesei respective mai antáiu se duce episcopulu se o sarute. In tempurile mai vechi o sarutá totu clerulu si poporulu asistente. Acést'a se practiséza si astádi in unele baserici, dar' numai la servitiulu matutinu (utrenia). In catedral'a din locu e prax'a, cá si dupa-ce s'a cetítu evangeli'a inviárii la mánecatu saruta s. evangelia numai Clerulu mai inaltu si preotulu celebrante.

Al. Vicip.

Revist'a basericésca.

Rom'a. Santi'a Sa Pontificele Leonu XIII a indreptatu in dilele aceste un'a enciclica de mare momentu catra episcopatulul Portugaliei. Enciclic'a a urmatu cá unu respunsu alu Santiei Sale la un'a adresa de multiunita a episcopatulul portugesu in urm'a constituirei ierarchiei pentru Indi'a occidentala. Cá si tóte enciclicele Sautiei Sale asia si acést'a este plina de invetiaturile si inviatiunile cele mai nobile si mai salutarie in tonulu classicu de autoritate impreunatu cu iubire. In cuvinte blande inse petrundietorie indemna Santi'a Sa in enciclic'a acést'a pre episcopatulul portugesu, cá se se ingrigésca de crescerea unui cleru cultu armatu cu tóte armele scientiei moderne, fiendu-cá numai astu-feliu se pote sperá, cá clerulu si va poté astadi impliní chiamarea sa cea multu mai grea, decátu cum a fostu in tempurile trecute. Căce in adeveru in unu tempu, cându cultur'a si scienti'a se generaliséza totu din ce in ce mai tare, si strabate totu din ce in ce mai afundu prin tóte clasele societatei, stima, respectu suntu, iubire si autoritate sacra numai asia pote avé preotulu, deca elu nunumai cá nu va remané indaraptu in privinti'a culturai si a scientiei, ci inca va servi credintiosiloru si in privinti'a acést'a de modelu. Pre langa acést'a mai indemna Santi'a Sa pre episcopatulul portugesu si la

¹⁾ Conf. Benedict. XIV op. de sacro-sancto missae sacrificio l. II c. VII unde notéza, cá acea admonitiune se dice in l. francesa *prône*, dela grecesculu *Proneos* = (partea basericeii, unde stá poporulu) fiindu-cá cuvântarea cátra poporu se tiene in naiea basericeii, unde, buna óra cá in catedral'a din locu, este asiediatu si tronulu archierescu a nume pentru cuventările cátra poporu.

ingrigirea de a creá un'a jurnalistica catolica sanetosa. carea se fia in stare a aperá baseric'a, credinti'a, moral'a si institutiunile ei in contr'a atacuriloru celoru atátu de multe ce vinu astádi din atâte parti si cu atát'a potere. Esista, ce e dreptu astádi un'a jurnalistica ore care catolica in Portugali'a. Inse ace'a nice pre departe nu corespunde cerintieloru celoru multe si mari de astádi. Si in adeveru, deca consideramu ce potere impunetoria este astadi jurnalistic'a, atunci nu ne potemu mir'a, cà Santi'a Sa cu tota ocaziunea pune mare pondu pre crescerea redicarea si in florirea ei la tote natiunile. Preste totu in intréga enciclic'a acést'a lasa Santi'a Sa se se veda, câtu de tare doresee, cá regatul Portugaliei se ajunga odata éراسي la glori'a ace'a, la carea a fostu numai in ainte de acést'a cu doi seculi, si dela carea a caditu prin vitreginea timpuriloru si a inpregiurariloru.

Prin unu decretu alu Santiei Sale Directorulu de pana acum alu seminariului grecescu dela Santulu Atanasiu din Rom'a a fostu liberatu de sarcin'a acést'a portata atátu tempu spre deplin'a multiamire a toturoru. Era pre venitoriu Santi'a Sa a incredintiatu conducerea Seminariului acestuia unui monacu resurectionistu, barbatu erditu si cu merite pre terenulu educatiunei. Resurectionistii altamintrule mai conducu si alte scole de ritulu grecescu in Lemberg din Galiti'a, in Bulgari'a si aire.

Români'a. De unu tempu in cocc se observéza misicare nu neinsemnata religiósá in Români'a, carea pote cà ar' lua dimensiuni inea si mai mari, deca cestiunile politice, ce agitéza de presente tota Europ'a, nu aru ocupá asia tare si asia multa spiritele. De o cam data tota misicarea acést'a se restringe la tractarea cestiunei basericee cu un'a seriositate, ce nu s'a observatu pana acumu. Tota lumea e convinsa, cà baseric'a in Români'a, deca voiesce se fia unu factoru ore care chiaru si de momentu pucinu in viet'i'a poporului si a statului romanu, atunci trebuesce reformata de susu pana diosu. Decadinti'a ei pre tote terenele este atátu de mare, in câtu contrastéza prea multu facia cu cerintiele culturali, ce s'ar' pretinde dela ea in unu statu, ce a facutu asia frumose progrese culturali cá Români'a. Si convictiunea acést'a si capeta de multe ori prin jurnalistic'a din Români'a espresiune tare drastica. Unu lucru inse ni causéza multa bucurie. Si acést'a este, cà desi amu urmaritu cu atentiune tractarea cestiunei religiose in foile publice din Români'a totusi cu privire la necesitatea basericee in viet'i'a unui poporu, inea nu amu intalnit nicairi ideile acele radicali despre baserica, cari se audu asia adeseori prin Franci'a, de unde s'a reversatu atát'a cultura preste Români'a, si pre cari in Franci'a le profeséza de multe ori si barbati de statu. Amu aflatu, ce e dreptu pareri scalciate despre baserica, pareri cum ainu dice, prea lumesci, inse inea nicairi parerea ace'a a filosofiloru positivisti din Franci'a, carea face astádi atát'a scomotu, cumcà baseric'a au fostu numai pentru timpurile trecute, pentru stadiile primitive de cultura ale omenimei, carea din aintea culturei presente a Europei trebue se piera. Din care cauza adeptii parerei acesteia si sustienu, cumcà chiamarea unui barbatu de statu, ce intielege tempulu si ideile moderne, este cá se nimicósca baseric'a facându-o superflua prin popularizarea filosofiei.

In tractarea cestiunei religiose prin jurnalistic'a din Români'a, se intielege de sine, cà tare desu trebue se vina pre tapetu si baseric'a catolica, si in specie baseric'a românésca unita de din-cóce. Si pre-câtu ne uimescu de-o parte parerile si judecatile cele retacite, ce le intempinamu câte odata

prin foile din Români'a cu privire la baseric'a catolica, pre atât'a ne bucuramu de alta parte candu una-data intalnimu in acele-si foi aprecieri câtu se pote mai juste cu privire la baseric'a nóstra. Preste totu candu scriu barbati de cultura si scientia, atunci de comunu afa omulu apretiári tare drepte si simpatice. Candu din contra tractéza lucrulu acest'a foiletionisti spoiti cu ceva cultura si scientia, atunci trebue se fia omulu totu-de-a-nu'a pregatitu la judecatile cele mai sinistre cu privire la baseric'a.

Impregiurarea acest'a areta, că in publiculu românescu este inca multu sentiu religiosu si intielegere pentru insemnatatea religiunei. Dauna numai, că ortodocsismulu grecescu a impiedecatu desvoltarea lui pana la gradulu, de care a fostu capace, si in direptiunea, ce ar' fi fostu pentru elu naturala. Căce altu-mintrule amu vedé astádi religiunea producându la Romani lucruri de acele, ce le admiramu noi la poporele apusane apartienetorie gintei romane. Si cum nu! Cându unu Romanu, centurionele de langa cruce a fostu celu de antaiu, ce a marturisitu, că Isusu celu restignitu pre cruce a antaiu „cu adevveratu Fiulu lui Domnedieu“. Si poporulu romanu a fostu celu de antaiu, ce a primitu credinti'a, celu antaiu chiamatu la darulu credintiei, si nice unu poporu nu si a versatu atât'a sangele pentru Isusu Christosu in tempu de 300 de ani că poporulu romanu, câtu nice unu poporu nu numera in sinulu seu atâtia martiri că poporulu romanu.

Itali'a. Pre-cându in Români'a, Itali'a resaritului observéza omulu misicarea acest'a religiosa, ce ne imple de bucurie si de sperantia in unu venitoriu frumosu, pre atunci in Itali'a, Români'a de apusu se observéza un'a misicare diametralu opusa. Radicalii, ce au rupto cu ori si ce credintia si cu ori si ce traditiune a poporului italianu inscenéza cu omenii celi mai de diosu ai societatei prin cetati nesce adunari tumultuose, caror'a li au datu numele de anticlericale. La primul u audi u alu cuventului acestuia i s'ar paré omului, că sub numele de anticlericalismu s'ar intielege un'a partida, care ar' tientf in acolo, că se iee din manile clerului potestatea politica de statu. Un'a atare partida ar' si avé unu intielesu ore care, că-ce Mantuitorulu nostru, cându si a constituitu baseric'a, atunci a datu clerului potestate de a guverná baseric'a, va se dica potestate basericésca, óra nice decum nu i-a datu potestate civila de a guverná statele. Si deca clerulu totusi ar' fi usurpatu un'a atare potestate in ver unu statu ore-care, atunci poporulu ar' avé dreptu se o cere indareptu. Dicemu, că deca o ar' fi usurpatu, pentrucá se pote intemplá cá de un'a demmitate óre care basericésca se fia legata potestatea de statu in urm'a desvoltarei istorice, cum s'a intemplatu cu Santulu Scaunu Apostolicu, care a ajunsu suveranulu legitimu alu unui statu, de care suveranitate pre cale legala nu l'a potutu lipsi nimene. Insc ore se intempla asia ceva astadi in Italia? Ore a usurpatu acolo clerulu potestatea de statu? Nice vorba nu este de asia ceva. Ma inca chiaru clerulu este multu impiedecatu de potestatea civila in deprinderea potestetei sale basericesci primite dela Domnedieu. Ce voiesce se dica dara anticlericalismulu acest'a? Nemicu decatu stergerea religiunei din sufletulu si inim'a poporului italianu. Acest'a este programulu anticlericaliloru italiani. In colo adunarile aceste suntu atâtu de ordinarie in tóta privinti'a, demonstratiunile din ele atâtu de agreste si rustice, câtu si foile liberale jidovesci din Vien'a inca le despretiuescu.